

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Jirásková

Komentovaný překlad: *Die Wikinger* (vybrané kapitoly z časopisu *GEOEPOCHE*)

Commented translation: *The Vikings* (selected parts of the magazine *GEOEPOCHE*)

Praha 2013

Vedoucí práce: Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat Mgr. Věře Kloudové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které mi vždy ochotně poskytla při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Jiřímu Starému, Ph.D. z Ústavu germánských studií při FF UK v Praze za laskavou a ochotnou pomoc při překladu odborných výrazů s vikinskou tematikou a dobových reálií z tohoto období.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. 5. 2013

podpis

Obsah

Úvod.....	7
1. Překlad	8
2. Komentář překladu	34
2.1. Překladatelská analýza	35
2.1.1. Vnětextové faktory	35
2.1.1.1. Text a jeho původ	35
2.1.1.2. Autor	35
2.1.1.3. Adresát.....	36
2.1.1.4. Funkce	36
2.1.1.5. Médium.....	37
2.1.1.6. Pragmatické vlivy času a prostředí.....	37
2.1.2. Vnitrotextové faktory.....	37
2.1.2.1. Název	37
2.1.2.2. Výstavba textu	38
2.1.2.3. Styl.....	39
2.1.2.4. Syntax	39
2.1.2.5. Lexikum.....	39
2.1.2.6. Neverbální prostředky	40
2.2. Metoda překladu	43
2.3. Strategie řešení překladatelských problémů	45
2.3.1. Rovina lexikální.....	45
2.3.2. Rovina syntaktická.....	47
2.3.3. Rovina stylistická.....	51
2.3.4. Rovina pragmatická	51

2.4.	Typologie překladatelských posunů	58
2.4.1.	Posuny na rovině lexikální.....	58
2.4.2.	Posuny na rovině syntaktické	62
2.4.3.	Posuny na rovině stylistické	66
2.4.4.	Posuny na rovině pragmatické.....	69
	Závěr	71
	Resumé.....	72
	Summary	73
	Bibliografie	74
3.	Příloha: text originálu	76

Použité zkratky

číslo strany/číslo řádku - odkaz na překlad

číslo strany/číslo sloupce/číslo řádku - odkaz na originál

číslo řádku + ‚ú‘ – řádek v úvodním odstavci

fot. – popis fotografie

obr. – popis obrázku

nad. – nadpis

Úvod

Jako zdroj překladu své bakalářské práce jsem si vybrala historický magazín *GEOEPOCHE*, protože mi přijde zajímavý jak její cíl, tedy rozšiřování historických poznatků mezi širší veřejnost, tak jeho grafické zpracování. Historie mě vždy zajímala, a protože téma vikingů vzdáleně souvisí s mým druhým oborem, kterým jsou Finská studia, vybrala jsem si pro svou práci právě toto téma.

Konkrétně jsem si vybrala dva články, a to jeden, který obecně uvádí do problematiky a kde se píše o identitě vikingů a jejich silném vlivu na Evropu, a druhý, který se zabývá vikinským objevováním Ameriky. Z druhého článku jsem přeložila pouze část.

Mým cílem je převést originální text do češtiny tak, aby splňoval veškeré funkce a cíle, které si zadali sami autoři jednotlivých článků a vůbec celé koncepce magazínu.

Za vlastním překladem následuje komentář, ve kterém se budu věnovat překladatelské analýze výchozího textu a konkrétním překladatelským problémům a posunům vzniklým při překladu. K práci je přiložený i originál, a to ve stejné podobě, jako byl vytištěný v časopise *GEOEPOCHE*.

1. Překlad

Smrt ze severu

Jet na *viking* – tak říkají muži ze skandinávských fjordů tomu, když se vydávají plenit, zabíjet a pálit. Jako Boží trest se od roku 793 zjevují jejich dračí lodě u evropských břehů. Jedním z prvních cílů pirátů je klášter, jehož mniši se scestně cítí v bezpečí: Lindisfarne v severní Anglii.

5 Na konci 8. století se u severního pobřeží Anglie tyčí prostá pevnost víry – strážní věž, dřevěné domy, dva kostely. Přesto klášter Lindisfarne v křesťanském světě proslul. Od svého založení v roce 635 je duchovním centrem královské říše Northumbrie. Odtud jsou vysíláni misionáři, aby mezi pohanskými Anglosasy hlásali slovo boží. Odtud obracejí obyvatelstvo anglických království na křesťanství.

10 A zde žil jeden z nejvýznamnějších anglických svatých – biskup Cuthbert, který zemřel v roce 687 a který údajně vykonal mnoho zázraků. Jeho ostatky, které se po jeho smrti údajně ještě léta nerozložily, opatrují mniši jako svůj největší poklad.

Vládcí Northumbrie klášter štědře obdarovali pozemky, kostely zdobí cenné kříže a bohoslužebné náčiní. Mezi skvosty je také nádherně iluminovaný rukopis evangelií, opatřený
15 vazbou ze zlata, stříbra a drahokamů.

Bohatý klášter leží na ostrově, z pevniny se na něj dá dostat pouze při odlivu. Mniši se proto cítí v bezpečí.

Tato iluze končí 8. června 793, kdy se u břehů objeví několik lodí se čtvercovými plachtami. Je to neznámá práce – před' je zdobená dřevořezbou, boky svítí jasnými barvami.

20 Když se lodě přiblíží, skasají muži na palubě plachty a zanořují vesla v rychlém tempu do vody. Několik vousatých obličejů se zcela ukrývá pod přilbou. Sekery, kopí a štíty jsou po ruce, u opasku visí meče.

Lodě lehce připlují k pláži ostrova. Cizinci skáčou přes palubu, brodí se mělkou vodou k pevnině – a útočí. Proti duchovním si počínají bezohledně, zabíjejí každého, kdo se jim postaví do cesty, plení kostely, poškozují oltáře a relikviáře. Na čem se zatřpytí zlato, to seberou.

- 5   Několika mnichům strhávají kutnu z těla, topí je v moři. Ostatní vedou v zástupu ke svým lodím, aby je odvěkli jako otroky. Po několika málo hodinách je po útoku, lodě mizí.

Přepadením tohoto svatostánku nastává v Evropě období hrůzy: éra vikingů.

- 10   Útočníci pocházejí ze Skandinávie, světa jiného než jsou křesťanské královské říše Evropy. Rozsáhlé území sahá od nejvzdálenějšího severu Norska až po jih Jutského poloostrova. Největší část této oblasti tvoří Skandinávský poloostrov. Jeho západní část, dnešní Norsko, je tvořena neúrodným pásem pohoří. Pobřeží je zbrázděno četnými fjordy, které se mezi strmě čnějícími horami vinou až do hloubky 200 kilometrů. Úrodná půda je tam k nalezení často jen v úzkých údolích nebo na prouzcích břehů vodních toků.

- 15   Východ poloostrova, dnešní Švédsko, je o poznání rovinatější. Mezi jezery, mokřinami a hlubokými lesy středního Švédska se rozprostírají lány úrodné země, stejně jako na přilehlých ostrovech Öland a Gotland ležících v Baltském moři.

Na jihu, obklopený průlivy Skagerrak a Kattegat, leží Jutský poloostrov, který společně s četnými ostrovy tvoří dnešní Dánsko. Převážně úrodnou pláň, která je toho času protkaná řekami a mokřady, pokrývá převážně listnatý les.

- 20   O oblasti zvané „Scandinavia“ zpravuje v 1. století n. l. římský učenec Plinius Starší; jedná se o první známou zmínku tohoto názvu. Pravděpodobně původně znamená „nebezpečnou zemi na vodě“, nejspíš narážka na mělčiny u ústí Baltského moře.

Římané toho o zemi, která leží za hranicemi jejich světové říše, mnoho nevědí. Žádný dějepisec nezachycuje, co se děje v daleké severní Evropě. Ale archeologické nálezy dávají alespoň tušit, jak tam lidé žili.

5 Skandinávie je toho času osídlená kočovným kmenem Sámů, hlavně ale germánskými kmeny, které mluví společným jazykem. Lidé žijí ve dvorcích a osadách, které zřídka čítají více než 100 obyvatel. Stavějí prostorné dlouhé domy většinou o velikosti 30 metrů, kde je místo asi pro deset lidí a rovněž pro dobytek, prasata, ovce a kozy.

Skandinávci pěstují ječmen a oves, ale také rybaří a loví – na severu se jejich obětmi 10 nejspíš stávají losi a sobi.

Jejich sídla jsou sice rozestá daleko od sebe, ale přesto jsou původní obyvatelé připraveni se bránit. Dokazují to nálezy z lokality Illerup Ådal poblíž města Aarhus v Dánsku. Bitvu mezi dvěma vojsky dokládají zbraně, které se dochovaly v tamní bažině.

Okolo roku 205 n. l. tedy přistává u východního pobřeží Jutského poloostrova 15 tisícíhlavé vojsko. Nájedníci (kteří pravděpodobně pocházejí z dnešního jižního Norska nebo sousední oblasti na jihozápadě Švédska) narazí na dobře připravené odpůrce – a jsou rozprášeni.

Po bitvě vítězové shromažďují zbroj padlých nepřátel, mimo jiné i štít jejich vůdce se 20 zlatým a stříbrným kováním. Při obřadu ničí trofeje, lámou meče vedví a rozbíjejí štíty. Poté s loděmi vyjíždějí na jezero obětovat bohům válečnou kořist – více než 12 000 předmětů mizí ve vodě.

Ty zbraně se dochovaly dodnes. Říkají: V oněch dobách vládnu Skandinávii už mocní vládci, kteří se zdobí krásnou zbrojí a seskupují vojska z rozsáhlých oblastí. Kmeny

tedy v žádném případě nežily izolovaně, naopak spolu uzavíraly spojení a vytvářely obrovská vojska.

Mnoho mečů je navíc římského původu – kontakty Skandinávů tedy sahají daleko na jih. A vliv Říma se neomezuje pouze na vojenskou výzbroj. V prvních stoletích našeho
5 letopočtu se nechávají vysoko postavení Skandinávci pohřbívat s luxusním římským zbožím – skleněnými číši, bronzovými kotlíky, stříbrnými sběračkami, šperky.

Mnohé významné předměty pocházejí pravděpodobně od válečníků, kteří sloužili jako žoldnéři v římském vojsku. Jiné jsou možná diplomatické dary kmenovým náčelníkům. A některé se do Skandinávie dostaly asi výměnným obchodem. Římané se totiž zajímali o
10 severské zboží, především o jantar, ale také o kožešiny a otroky. Platili římskými řemeslnými výrobky nebo zlatými a stříbrnými mincemi.

Na místech jako např. Gudme na dánském ostrově Fyn, shromáždí vládci tímto způsobem velké poklady. Jedí z římských misek, pijí pivo a medovinu z římských sklenic. Více než 45 metrů dlouhá a okolo deseti metrů široká síň, ve které přebývají, je toho času
15 nejhonosnější stavbou v severní Evropě.

Okolo blízkého přístavu a v něm nechávají zříditi dílny, ve kterých řemeslníci vyrábějí lodě a opracovávají jantar, kosti a paroží. Z římských drahých kovů kují zlatníci cenné kultické předměty – mezi nimi zlaté folie s mužskou postavou, která má nejspíš představovat severského boha Óðina.

20 Neboť sídlo, jehož název v překladu zní „domov bohů“, je zároveň i náboženským centrem. A zlato, které páni z Gudme hromadí, nemá jenom materiální povahu. Podstatnou část svých pokladů zahrabou do země – pravděpodobně jako dar bohům.

Drahý kov má pro Skandinávce zvláštní význam. Na jedné straně ho vyměňují mezi sebou a uzavírají tak spojení; na straně druhé slouží jako dorozumívací prostředek s bohy – jen ten, kdo jim obětuje bohatství, smí doufat v jejich přízeň.

5 Od 4. století se však mění mocenské uspořádání v Evropě. Cizí hordy vnikají do římského impéria, západní část se hroutí v roce 476. Na tomto území zakládají vlastní říše germánské kmeny jako Vizigóti a Ostrogóti, Vandalové nebo Frankové.

Některé z nových vládnoucích dynastií odvozují své kořeny ze Skandinávie – mnozí králové, ačkoliv se jejich rodiny už před dlouhou dobou pokřesťanštily, vnímají sami sebe
10 jako potomky severských bohů.

Rozsáhlé mísení kultur nastává během doby stěhování národů mezi germánskými národy ve Skandinávii, Anglii a pevninské Evropě. Neboť od 5. století se jednotným stylem vyznačuje umění ve vzdálených částech Evropy. V této době jsou zbraně a šperky zarážejícím způsobem podobně zdobené – nezávisle na tom, jestli pocházejí z nejbližšího severu
15 nebo z dnešní Francie. Silně stylizovaná zobrazení zvířat, mytických bytostí nebo bohů tvoří ornamenty pokrývající celou plochu šperku.

Zatímco noví králové na evropském kontinentu zvelebují římské dědictví – sítě cest, města, správní uspořádání – a z Francké říše se stává velmoc, vývoj na severu probíhá úplně jinak. Tam povětšinou dál vládou místní náčelníci nebo oblastní vládci – také proto, že
20 kontrolu většího území na mnohých místech ztěžuje obtížně přístupný terén. Přesto také tady postupně vzniká společenská hierarchie.

Nejspodnější vrstvu obyvatelstva tvoří otroci, přivlečení jako kořist z loupežných výprav. Na statcích bohatších sedláků a válečníků obstarávají práci na poli nebo pasou dobytek. Jiní se jako sloužící starají o tělesné blaho svého pána.

Všichni svobodní muži – sedláci, řemeslníci, obchodníci – se smějí účastnit sněmů, *þingů*, na kterých se nejspíš vynášely rozsudky nad zločinci. Mnozí z těchto svobodných ale pravděpodobně nejsou volní, jsou to pachtýři, kteří obhospodařují půdu bohatých vlastníků.

5 A nakonec nejvyšší vrstvu tvoří vojenská šlechta. Šlechtici jsou většinou věrní jednomu vládci a jsou povinováni táhnout s ním do války.

Na počátku 8. století přinejmenším na jihu Jutského poloostrova vládne pravděpodobně jeden panovník; díky tomu se mohou uskutečnit stavby, které by bez vlivného vládce sotva byly myslitelné.

10 Na západním pobřeží Jutského poloostrova vzniká krátce po roce 700 obchodní centrum Ribe – jak naznačují pravidelně položené základy, bylo místo vybudováno podle určitého plánu.

15 V dílnách zhotovují řemeslníci mimo jiné jantarové šperky, hřebeny z paroží, hrnčířské výrobky a boty. Na trhu obchodníci nabízejí skandinávský mastek, ze kterého se dají snadno vyřezávat nádoby, stejně tak jako keramiku a skleněné výrobky z Francké říše – a dokonce i skleněné perly z Blízkého východu. Za přísná pravidla je pravděpodobně zodpovědný vlivný vládce.

20 A o několik desetiletí později začínají Dánové na jihu Jutského poloostrova budovat opevnění. V oblasti dnešního Šlesvicka se poloostrov zužuje v pevninskou šíji – na západě se rozprostírají bažinaté říční nížiny, na východě se vine záliv Schlei, rameno Baltského moře, asi 40 kilometrů od pobřeží. Země se dá přejít jen na několik kilometrů širokém úseku.

Tento úzký průchod je sice už přinejmenším od konce 7. století opevněn valem, ale přesto teď okolo roku 737 budují tisíce dělníků hradbu. Shromažďují kameny z polí, které jílem spojují v asi 3,5 metru vysokou a více jak pět kilometrů dlouhou zeď. Nechají jen šest metrů široký průchod – bránu do Skandinávie. Dokonce i v zálivu Schlei zapustí kilometr

dlouhou zábranu z mohutných dřevěných kůlů. Hráz ční i nad hladinu a umožňuje kontrolu lodního provozu.

Spolu tvoří tato opevnění zvané Danavirki. Tento severský ochranný val slouží pravděpodobně ochraně jižní hranice větší říše před útočníky – nejspíš Sasy nebo Slovy.

- 5 Navíc může dánský vládce, který zřejmě nechal dílo vybudovat, dohlížet na důležité obchodní stezky, které vedou z jihu na Jutský poloostrov, ale také z východu na západ mezi Severním a Baltským mořem. Mohutný zátaras mu umožňuje požadovat od projíždějících tribut.

Ale dánský král je výjimkou, jinak v této době ve Skandinávii soupeří o území a vliv ještě někteří menší králové, kterým se zrovna podařilo pod sebe sjednotit několik náčelníků.

- 10 Hašteřením se neznepokojuje velký počet dědiců. Pohanští vládcové mají totiž většinou více manželek a milenek. „Pokud se jedná o ženy, neznají míru,“ pohoršuje se později nad Švédy kronikář Adam Brémský: „Každý má, odvisle od výše majetku, najednou dvě, tři nebo ještě více.“

- 15 Po smrti náčelníka nejspíš tradičně připadne území nejstaršímu synovi; jeho mladší a nevlastní bratři dostanou zvířata a poklady.

Tyto zvyklosti vedou často ke sporům a mnozí z těch, kteří z nich vyjdou s prázdnýma rukama, se rozhodnou hledat štěstí v cizině. Shromáždí kolem sebe dobrodruhy, kteří doufají v nějakou kořist. Mezi nimi i vypovězenci, kteří jsou kvůli nějakému zločinu zapuzeni a které může každý zabít, aniž by se musel obávat trestu.

- 20 Společně se muži vydávají na lodích na velkou cestu. Vzorů mají požehnaně – už od mládí slýchávají zpěvy skaldů, severských básníků, kteří ve svých písních opěvují slovatné činy oněch hrdinů, kteří se z ciziny vrátili s pohádkovými poklady.

Úspěšná loupežná výprava dává příslib úcty a vlivu – s ukořistěným zlatem mohou vůdci odměnit své stoupence a uzavírat politická spojení, stejně jako věnovat bohům bohaté dary a zajistit si tak jejich podporu.

5 Pro takové kořistnické výpravy mají Skandinávci pojmenování: *fara i víking*, „jet na *víking*“. Válečníky, kteří se těchto loupežných výprav účastní, nazývají *víkingar* – vikinky.

Jak slovo „viking“ původně vzniklo, není jasné. Možná se odvozuje od slova *vík*, staroseverského výrazu pro „zátoku“. Potom by vikingové byli ti, kdo žijí v zátocích – nebo se se svými plavidly v zátocích ukrývali a ze zátoky útočili.

10 Podle jiného výkladu by slovo mohlo pramenit od veslařských směn. Na dlouhých cestách se muži u vesel pravděpodobně střídají každé dvě hodiny – při tom musí vyčerpaný veslař poodstoupit (*vika*), aby udělal místo svému odpočatému druhovi.

15 Jisté je, že Seveřané jsou už po staletí vynikajícími mořeplavci. Hlavně v těžko přístupném Norsku se mohou do svých sídel totiž často dostat jen po moři. Tam stavějí velké loděnice, které poskytují prostor pro plavidla o délce 20 metrů.

Ještě okolo roku 600 n. l. stavějí výhradně veslice – pro vnitrozemské a pobřežní vody jsou taková plavidla většinou zcela dostačující. Teprve okolo roku 700 se na obrazových kamenech, které postavili obyvatelé švédského ostrova Gotland pro mrtvé a padlé, objevuje zobrazení plachet.

20 Skandinávci, kteří jako první vztyčili na lodích stěžně, se pravděpodobně inspirovali loděmi západoevropských mořeplavců, neboť jejich plavidla byla už dlouhou dobu poháněna větrem.

Každopádně v osmém století Seveřané konstrukci svých lodí zdokonalili. Mají teď k dispozici rychlé a obratné lodě, se kterými díky nízkému ponoru mohou dojet až na pláž.

S těmito technicky promyšlenými plavidly teď Vikingové vyplouvají na moře čím dál častěji a napadají břehy daleko od domoviny.

Takové námořní kořistnické výpravy mají na dalekém severu nejspíš dlouhou tradici, ale po staletí se Skandinávci přepadávali především navzájem. Jenom ojediněle se
5 západoevropské kroniky zmiňují o jiných útocích – tak v roce 515 u břehů Francké říše údajně přistála dánská flotila.

V 8. století ale Normané začínají útočit v dalších oblastech. Proč se při svých loupežných výpravách teď vydávají stále dál na moře, je záhadou. Kromě vylepšených lodí existuje pravděpodobně více faktorů, které nové útoky způsobily.

10 Jednou z příčin je nejspíš hospodářský rozmach v západní Evropě. Tam od konce 7. století silně posílil obchod. U ústí řek a na pobřeží se stavějí nové přístavy, budují se obchodní centra jako např. Londýn.

Od 8. století navíc putuje stále více západoevropského zboží do Skandinávie – dováží se např. cenné skleněné nádoby a jiné luxusní zboží.

15 Mnohé významné předměty pocházejí z fríského města Dorestad. Sídlo jihovýchodně od dnešního Utrechtu, ve kterém se mimo jiné směňuje zboží z Porýní a Anglie, je toho času největším obchodním centrem severozápadní Evropy.

Odtud plují fríské lodě k Jutskému poloostrovu – některé zakotví v dánském Ribe. Mnoho jich pluje dál na sever, doplují do města Kaupang v dnešním jižním Norsku, kde
20 obchodníci získávají brousky na nože a surové železo.

Jiní obchodníci proplují úplně na severu Jutského poloostrova úžinou Limfjord – systémem průlivů, který protíná celý poloostrov. Tak se přes Kattegat dostanou do Baltského moře, kde mimo jiné dorazí k Birce, obchodnímu středisku, které založil okolo roku 750 švédský vládce. Tamní obchodníci nabízejí kožešiny, jantar a prachové peří.

Nejen díky obchodu se západem se Skandinávci dovídají o bohatství evropských království. A jednoho dne se rozhodnou si jejich poklady přivést. Násilím.

Ale nevyrazí směr fríské a francké pobřeží – jejich prvním cílem jsou britské ostrovy.

5 Kdy poprvé skandinávští bojovníci přepadli osady v Anglii, je nejasné – je docela dobře možné, že kronikáři rabování jednotlivých dvorců nezaznamenali. Jak dávají tušit některé dokumenty, začínají útoky ještě před napadením Lindisfarne.

Tak udělí Offa, král anglické říše Mercie, v roce 792 privilegia těm kostelům a klášterům v Kentu, které poskytly podporu v boji proti „drancujícím pohanům na lodích“ –
10 důkaz toho, že vikingové už začali ohrožovat anglické pobřeží.

První výslovně zmíněný konflikt nastal okolo roku 789: Tři lodě přistávají u pobřeží Portlandu v jižní Anglii. Místní královský správce považuje cizince za obchodníky, jede jim v ústretu – a je „Seveřany“, jak je označí kronikář, zabit.

Ale brutálním útokem na klášter Lindisfarne začíná série přepadení, které otřesou
15 křesťanskou Evropou. Jedna anglická kronika popisuje rok 793 pochmurnými slovy, která připomínají apokalypsu: „V tomto roce se nad Northumbrií objevila strašlivá znamení a strašlivě vyděsila obyvatele.“

Kronika pokračuje: „Byly to ďábelské blesky, a ve vzduchu člověk viděl létat strašné draky. Tato znamení brzy následoval velký hladomor. A o něco později v témže roce, 8.
20 června, zničili pohané boží stánek Lindisfarne, po čemž následovalo loupení a krveprolití.“

Nejen v Anglii vyvolá útok zděšení. Alkuina, anglického poradce Karla Velikého, zastihne tato zpráva na dvoře franckého krále. Duchovní, který sám pochází z Northumbrie, je nanejvýš rozrušený – a píše mnoho dopisů, které posílá do vlasti.

„Pohané znesvětili Boží schrány a krev svatých rozlili kolem oltáře,“ naříká Alkuin v jednom z dopisů. „Zpustošili dům naší útěchy a v chrámu Božím podupali ostatky svatých, jako by byly hnůj na cestě.“

V útoku vidí učenec Boží trest – jinak si náhlé zjevení nevěřících neumí vysvětlit.
5 „Nikdy předtím se v Británii neobjevilo takové násilí, které teď musíme vytrpět z rukou pohanského národa; nechtěli jsme také věřit, že by mohl být z moře učiněn takový vpád.“

Už rok poté útočí vikingové nanovo na klášter – na více na jih položený Jarrow.

Ale tentokrát narážejí na odpor. „Jejich veliteli byla přichystána hrůzostrašná smrt,“ zaznamenává jedna kronika. „A krátce nato byly jejich lodě smeteny prudkou bouří a zničeny.
10 Někteří z nich se utopili v moři a ti, kteří se dostali na břeh živí, rychle přišli o život mečem tamějších obyvatel.“

V roce 795 pohroma postihne Irsko. Seveřané vyplení hned několik center – jejich útoky jsou tak četné, že jeden irský kronikář výstižně zaznamená „zkázu všech ostrovů Británie pohany“.

15 Od nynějška probíhají bleskové útoky vždy podle stejného scénáře. Cílem jsou povětšinou kláštery na pobřeží. Tam se vikinské lodě neočekávaně zjeví a doplují až na pláž, odkud válečníci musejí často urazit jen pár kroků. Nic nenasvědčuje tomu, že by měli nějakou společnou strategii. Kde můžou doufat ve snadnou kořist, tam zaútočí, prozkoumávají ostrovy stále hlouběji.

20 Klášter Iona, ležící na jednom z hebridských ostrůvků, přepadnou hned několikrát. Útočníci ostrůvek zpustoší v letech 795, 802 a 806 – při posledním vpádu ubijí 68 mnichů.

Při následných loupežných výpravách se Skandinávci plaví více na sever, dokud nedorazí k souostrovím Orkneje a Shetlandy – tam se zachovaly hroby vikingů, z nichž ty nejstarší pocházejí asi z roku 800.

Ostatní piráty to táhne ještě dál na Atlantik, nejspíš na Faerské ostrovy. A od roku 807 podnikají Seveřané také útoky do vnitrozemí Irska. Zpočátku jsou to sotva něco víc než šarvátky – jedna kronika praví, že muži z Ulsteru v roce 811 v jedné bitvě porazili „pohany“.

Při útocích se bojovníci ze severu pravděpodobně dozvídají o svých budoucích cílech
5 útoků – a získávají možná i přívržence, kteří je informují o politické situaci v Irsku.

Neboť vikingské atakují své nepřátele často právě tehdy, kdy se sotva musejí obávat odporu – tak jejich nápor od roku 814 ochabuje na několik let v době, kdy jedné části ostrova vládne mocný král. Avšak po jeho smrti, když se o následnictví přou dva uchazeči o trůn, útoky náhle znovu započnou.

10 Od nynějška piráti pustoší pravidelně také vnitrozemí. Irské biskupské sídlo Armagh vydrancují v roce 832 hned třikrát v jednom měsíci.

A zatímco první Seveřané vyrážejí ještě ze Skandinávie, nemusejí teď útočníci urazit nijak dlouhou cestu – s nejvyšší pravděpodobností si na Hebridách stejně jako na ostrově Man ležícím východně od Irska vybuodovali pevné opěrné body. Z těch mohou bez problémů
15 dorazit k cílům v celém Irském moři.

A také vytvářejí čím dál větší loďstvo: Od roku 837 zpravují irské anály o útocích s 60 a více loděmi.

Při přepadeních si muži počínají brutálně – zajatce často ušetří jen proto, aby je mohli
20 odvléct jako otroky nebo za ně požadovat výkupné. Tak unesou roku 809 papežského vyslance a propustí ho na svobodu teprve tehdy, kdy jsou splněny jejich požadavky.

Mnoho uloupených pokladů si přivážejí do Skandinávie. Kříže, oltářní klenoty a jiné zlaté předměty přepracovávají mimo jiné na šperky – především v Norsku se asi od roku 800 opatřují četné hroby milodary, které původně pocházejí z britských ostrovů.

Několik let po prvních útocích ohrožují vikingové široké pruhy pobřeží Evropy. Už v roce 799 zaznamenaly kroniky první přepadení Francké říše – zasáhlo klášter sv. Philiberta, který vybudovali mniši na ostrově Noirmoutier, blízko ústí řeky Loiry.

5 A roku 800 Karel Veliký po týdny osobně kontroluje obranu pobřeží proti pirátům, kteří „napadají Galské moře“ – pravděpodobně vikingům.

O několik let později nechává císař budovat loďstvo, které kotví v ústích řek Garonny a Loiry. Jiné flotily střeží Gent a Boulogne. Tak se dá zabránit alespoň části vikinských nájezdů.

10 Přesto jsou útoky od roku 830 ještě hrozivější – nyní si piráti troufnou i do vnitrozemí pevninské Evropy. V letech 834 a 834 je Seveřany přepaden Dorestadt – ačkoliv leží na řece vzdálený od pobřeží asi 80 kilometrů.

Ludvík Pobožný sice na přepadení reaguje; nástupce Karla Velikého se prý „velmi rozhněval“ a podnikl „preventivní opatření pro účinnou obranu pobřeží“, praví se v jedné kronice.

15 Ale jeho rozkazy pomohou jen pramálo – v roce 836 je Dorestadt potřetí vypleněn.

20 Tyto útoky jsou však pouze začátek vikinského teroru. V následujících dvou stoletích Evropa nenalezne klidu – skandinávské lodě se brzy vynoří dokonce u maurského Španělska a u břehů Středozemního moře, kde piráti vyplení města jako Nîmes, Arles a Pisa. Od Baltského moře pronikají vikinští obchodníci přes řeky na východě Evropy hluboko do dnešního Ruska a na Ukrajinu – a v roce 860 zaútočí na Byzanc.

Bojovníci útočí dokonce i tam, kam se nedostanou lodě – Anglií a pevninskou Evropou táhnou na konci 9. století celé armády a vše podpalují.

Sotva nějaké místo je jisté před brutálními útoky Seveřanů – dokonce ani tehdy ne, když už jednou zpustošeno bylo.

Jako Lindisfarne.

Dobrych 80 let po prvnych utocich v roce 793 museji mniši nanovo prchat před blížícími se seveřany. Tentokrát si vikingové seskupení do velkých bojových jednotek podrobují velké části Anglie. Obyvatelé kláštera otevírají schránku s ostatky svatého
5 Cuthberta, vezmou je k sobě a prchají na pevninu.

Sedm let mniši neúnavně putují Anglií, zkoušejí se dokonce s relikvií přeplavit do Irska, ale bouře je donutí se vrátit. Na jejich pouti jim hrozí neustálé nebezpečí: „Všude kolem jsou vypalovány kláštery, země pustošena a obyvatelstvo vražděno,“ traduje se později ve farnosti.

10 Dobrych 100 let pak relikvie přečkává v Chester-le-Street, v malé vesnici blízko pobřeží. Ale potom útoky vikingů znovu donutí strážce ostatků k útěku.

Odysea svatého Cuthberta nakonec končí v Durhamu na severovýchodě Anglie. V tamní katedrále nachází Cuthbert v roce 1104 konečně svůj poslední odpočinek – více než 300 let po prvnych utocich na Lindisfarne, utocich oněch mužů z dalekého severu, kteří sami
15 sebe nazývají *vikingar*.

Krátce před útoky si Seveřané opatřují plachty a zanechávají lodě s vesly na pláži. Tato kresba, stejně jako všechny následující, je přejata z jednoho anglického rukopisu z 12. století.

20 Po několik století berou vikingové stále znovu útokem kláštery nebo sídla na pobřeží Evropy, zabíjejí obyvatelstvo a zapalují domy. Zpočátku naráží na odpor jen zřídka, jako v tomto anglickém městě. Neboť přepadení jsou většinou spontánní.

Meče - zde je jeden z 10. století - vikingové nosí na pásku, aby byly po ruce.

Sekera Seveřana – ukovaná tak, aby drtila helmy, lebky a těla.

- 5 Už brzy se severští piráti nespokojí jenom s klášterními poklady. V hordách napadají britské ostrovy, podrobují si území a zbavují krále moci – zde posel (vlevo, s taseným mečem) žádá, aby se Edmund, král východních Anglů, vzdal nájedníkům.

- 10 Marně se Edmund vzpírá pozbytí moci – nájedníci ze Skandinávie svrhnu posledního krále východních Anglů z trůnu a strhnou moc v anglické říši na sebe. Z drancujících pirátů se okolo roku 870 stávají osadníci a knížata.

Kopí s takto ostrou špičkou používají válečníci především v boji zblízka.

- 15 *Tato helma je jediná ochranná pokrývka hlavy vikinga nalezená ve Skandinávii (okolo roku 900).*

- 20 Edmund, král východních Anglů, umírá šípy agresorů jako mučedník – pod žehnající rukou Boha. Už od útoku na klášter Lindisfarne vidí současníci v boji proti Seveřanům také eschatologický zápas mezi křesťany a pohany.

Po Edmundově smrti se jeho vrahové usadí ve východních Anglech a útočí odtud na království Wessex. Nemohou sice tyto nepřátele porážet věčně, na už dobytých územích na východě Anglie ale bezpochyby panují záhy. Od roku 886 se tato část ostrova, ve které platí normanské zákony a místa nesou skandinávská jména, nazývá „Danelag“.

5

Tento pamětní kámen z Lindisfarne znázorňuje sedm vikingů mávajících sekerami a meči.

Martin Paetsch, 41, byl ohromen odvahou, která vedla vikiny neznámými vodami do Anglie a Irska – a nakonec i do Nového světa

10

Kurz Vínland

Zhruba od roku 870 osidlují vikingové nejprve Island, potom Grónsko. Nakonec v roce 1001 objevuje kapitán Leif Eriksson pobřeží, kterému dá název Vínland, „země pastvin“. Je prvním bělochem, který stanul na americké pevnině. Ale pro

5 **Seveřany se Nový svět stane prokletím.**

Je srpen 1001, polární moře západně od Grónska. Jen centimetr tenká dřevěná prkna plachetnice dělí Leifa Erikssona a 35 mužů posádky od chladného oceánu. Dobrých 20 metrů dlouhá vikinská loď klouže po vlnách rychlostí šesti uzlů, plachta upevněná lany z mroží kůže se hnědavě klene v arktickém větru.

10 Možná někde nějaká velryba vystříkne k nebi fontánu, ale kormidelník si toho nevšimá. Hodinu za hodinou vpravo na zádi svírá velké dřevěné kormidlo.

Okamžik nepozornosti a loď by vjela napříč do valících se vln, voda by se přelila přes nízký bok, plachetnice by se potopila.

Neviditelný proud táhne až ze zamračeného a zamlženého severu až do léta na moře

15 zvláště tvarované ledovce, mnohé sotva větší než úlomky skály, jiné vysoké jako útesy Grónska. Kdyby loď narazila na ledovec, dřevěná prkna by se roztránila na kusy. Potom by si všechny vzala *margýgja*, hrůzostrašná mořská nestvůra. Nebo se *hafgerðingar*, obrovské vlny, přelíjí přes loď a potopí ji.

Už dva dny jsou Leif Eriksson a jeho muži na širém moři. Dva dny bez tmy, protože

20 letní noci jsou na severu světlé. Dva dny na otevřené lodi při teplotě vody jen něco málo nad bodem mrazu. Loď, jejíž trup je potřený mazlavým tulením tukem na ochranu proti červotočům, se pod náporem větru a vln prohýbá jako obrovské zvíře.

Uplynuly dva dny od doby, kdy Leif Eriksson opustil spolehlivé, chráněné západní pobřeží Grónska a vydal se na západ – odtud na oceán na konci světa.

Ale dopluje opravdu ke *ginnungagapu* – k propasti, konečné hranici? Na horizontu, daleko na západě, je pod mračny, která se rozprostírají na obloze jako obrovské vějíře, bílý
5 třpyt. Hodinu za hodinou se vikingové ženou vstříc této hranici.

Neviditelný proud je stále silnější, strhává je ze západního kurzu, směřuje plachetnici na jih. Bílá čára horizontu se přibližuje, dokud před jejich očima konečně neční vysoké ledovce, před nimi životu nebezpečné pobřeží z šedivého a černého šterku; mnoho kamenů je plochých a do hladka obroušených jako prostřené jídelní tabule obrů.

10 Leif nechává skasat plachtu. Je energickým kapitánem, ale zkušeným a obezřetným. Ze strachu z mělčiny nechává obrátit loď daleko od neznámé země. S několika muži naskočí do člunu, který přes oceán táhli za sebou na zádi. Na člunu s jen několikacentimetrovým ponorem se nechá dovézt k nepřátelsky vyhlížejícímu břehu z ledu a kamení.

A stává se tak prvním Evropanem, který doplouvá do Ameriky.

15

Od té doby uplynulo celé tisíciletí. Nikdo si na palubě vikinské lodi, jejíž jméno už dnes nikdo nezná, nevedl lodní deník. Leif Eriksson o své cestě nezanechá žádnou zprávu – už jenom proto, že pravděpodobně neumí psát. Ani jména 35 mužů, kteří se plavili s ním, nejsou známa. Až na jednoho, který ovšem není viking. Je to Němec.

20 A přesto povědomí o prvním objevení Ameriky Evropany přetrvalo věky, i když po staletí jen na vzdálených ostrovech, odlehlých místech a možná jako legenda námořníků v přístavech.

Neboť příběh Leifa Erikssona a mužů a žen, kteří ho následovali, je sága o hrdinství a zradě, válce a míru, smělých mořeplavců a tajemných cizincích, o osadnících plných naděje a ztracených objevitelích.

Byla vyprávěna za dlouhých zimních skandinávských večerů, z generace na generaci.
5 Přednášeli ji skaldové, putující básníci. Příkrášlovali ji, pozměňovali, vynechávali příhody, jiné přidávali, hrdinské činy přisuzovali tu jednomu, tu jinému rekovi.

Teprve po roce 1200 tyto anonymní příběhy zapisují islandští učenci. Dochovaly se dvě památky - *Sága o lidech z Grónska* a *Sága o Eriku Rudém*.

V mnohých ohledech se rozcházejí, liší se v detailech opis od opisu. Ale především
10 pravděpodobně o něco starší, věcnější, ne tak lyrická *Sága o lidech z Grónska* je historickým pramenem nedožité hodnoty. A co víc – skaldové nejsou jediní, kteří vyprávějí o Americe. Okolo roku 1000 pronikají misionáři a křesťanští kněží do nejvzdálenějších oblastí dříve pohanské vikinské říše, i na Island a do Grónska.

Zpočátku severští konvertité podléhají arcibiskupství v Hamburku a Brémách. A jeden
15 tamní klerik, Adam Brémský, okolo roku 1075 vytváří spis *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*, dějiny své diecéze.

Vikingové, jak traduje zbožný historik, mu údajně vyprávěli o „ostrově“, který se
jmenuje „Vínland, „země vína“: „A za tímto ostrovem není v oceánu obyvatelná země, tato
druhá strana je plná nepřekonatelného ledu a neproniknutelné mlhy.“ To je nejstarší písemná
20 zmínka o Americe.

Později také islandští kronikáři zpravují o Vínlandu, zemi na opačné straně Grónska. A konečně ve 20. století archeologové právě na Vínlandu vykopou pozůstatky po vikiných –
indicii poukazující na správnost ság a cenné doplnění v nich obsaženého vědění.

Informace v eposu, který pojednává o tom, jak vikingové Ameriku objevili, osídlili a pak opět opustili, jsou stále velmi nejisté. Mnohé příběhy jsou tak nejasné, jako by byly zahalené v obávané arktické mlze.

5 Ale ze všech těch prastarých zkazek a moderních vědeckých nálezů mohou historikové přece jen získat docela přesný obrázek.

A takto – nebo podobně – se to muselo udát:

Okolo roku 800 plují muži, ženy, děti pryč z Norska, Švédska, Dánska, aby se už nikdy nevrátili. Možná tyto vikingské ženy z jejich hustě osídlené domoviny bída, určitě ale také touha po dobrodružství.

10 Navíc je touto dobou podnebí mírnější než během staletí předtím, což vede k tomu, že v severním moři driftuje méně ledovců než jindy – a že k mnohým pobřežím, která byla kvůli hradbám ledových ker nepřístupná, se dá nyní doplout alespoň v létě.

Někteří průkopníci se odváží na Bílé moře a až do oblasti dnešního Archangelsku. Jiní se dostanou do mohutných ruských veletoků a pronikají na Dněpru a Donu až ke hranicím 15 Asie. Další se zmocňují pozemků v Anglii a Francii.

Velmi mnoho vikingů ale zdolává Severní moře a Atlantik – část Skotska, Orkneje, Hebridy, Shetlandy jsou obsazeny osadníky z Norska. Okolo roku 870 objevují Island.

Sice je o několik desetiletí předešlo několik irských mnichů, ale zbožní bratři prchají před bojovnými seveřany. Tisíce Norů se v 9. a 10. století hrnou na Island.

20 Jedním z nich je Erik Rudý – a nepřichází dobrovolně.

Nor, který se narodil okolo roku 950, spolu se svým otcem opouští vlast, poté, co zde došlo k několika vraždám. Ságy nejsou jednoznačné, možná je spáchal otec, možná syn.

Jedno je jisté – také na Islandu se Erik dostane do pře, nejméně dvakrát zabije svého soka – ve druhém případě souseda, který si od něho půjčil vyřezávané ložní desky a nevrátil mu je zpět.

Na *pingu*, radě všech svobodných mužů, je odsouzen ke třem letům vyhnanství –
5 každý ho může beztrestně zabít. Erik prchá.

Ale tento muž s nápadně rudými vlasy a vousem je víc než pouhý horkokrevný zabiják. Má mocné přátele a muže, kteří jsou mu bezpodmínečně oddáni. Jeho ženou je Þjóðhild, dcera z bohaté rodiny. V době, kdy Erik prchá, už je pravděpodobně na světě jejich první syn - Leif.

10 Erik už před sněmem schoval loď a najal několik mužů. Vyplová „14 nebo 15 let předtím, než se na Island dostane křesťanství“, jak zaznamená jeden středověký kronikář – pravděpodobně tedy v roce 982. Jeho cílem je ledové pobřeží, které už spatřili vikingové, jež k němu zahnala bouře, ale ještě na něj nikdo nevkročil.

Tak Erik Rudý dopluje do Grónska.

15 Ostrov, který má rozlohu větší než dva miliony čtverečních kilometrů, je ze šesti sedmin pokryt ledem, na mnoha místech chladný krunýř měří tři kilometry. Ale na jihu a na západním pobřeží, kde se fjordy zařezávají hluboko do vnitrozemí, moře není zamrzlé, stráně zdobí louky, kde rostou lesy malých křivých stromů.

Kdysi zde žili předci Inuitů, z neznámých důvodů ale zase zmizeli. Erik a jeho muži
20 po nich naleznou jen pozůstatky z doby kamenné.

Po tři roky psanec prozkoumává novou zemi, dává fjordům a horám jména, přečká tři zimy, které tady trvají sedm měsíců. Potom se vrací zpět a vypravuje vikingům na neúrodném, sopečném Islandu o stádech sobů a bílých sokolech, o lososech v řekách a tuleních a mrožích v moři, o množství naplaveného dřeva, vyběleného živly, které bylo kdysi,

jak se objasní teprve mnohem později, na Sibiři vyplaveno do moře a teď bělá právě na pobřeží nově objevené země.

A především jim vypravuje o loukách, o trávě pro skot, ovce, kozy. Zemi nazve Grónskem – „zelenou zemí“. Mnohým Island'ánům to musí znít jako proroctví.

5 S 25 nebo 35 loděmi – tady se kroniky rozcházejí – se v roce 986 muži, ženy a děti vydávají za dobrodružstvím, které ještě před nedávnem odmítali. Na každé plachetnici je 25 až 30 lidí.

10 Je léto. Cesta na otevřeném moři mezi Islandem a Grónskem trvá přesně devět dní, obrovský arktický ostrov měří od severu na jih okolo 2700 kilometrů. A přece do cíle dorazí jen 14 lodí.

O ztroskotaných ságy neříkají nic – mnohé lodi se možná v arktickém moři převrátily, proděravělé, se zlomeným stěžněm nebo zlámanými vesly. Jiní kormidelníci mohli v neproniknutelné mlze, která se náhle a nepředvídatelně snesla, minout pobřeží, narazit do ledovce, nebo plout do prázdnoty severního Atlantiku.

15 Nově příchozí šťastlivci si mezi sebou rozdělí zemi na západě a na jihu. Vyženou dobytek na pastvu. Vyřezávají drny, aby je navrstvili v metr široké stěny domu.

Stavby jsou nízké a bez oken – umělé jeskyně, vyhřívané ohništi, útočiště při deseti- nebo dvacetistupňovém mrazu v těch měsících, kdy slunce vyjde jen na pár hodin denně.

20 Mezi průkopníky jsou svobodní muži a svobodné ženy, ale také otroci, kteří se dřeli jako čeledíni a děvečky. Dvorce jsou vždy velmi vzdálené od sousedních, alespoň kilometr – znamená to tedy dost místa pro dobytek a navíc také možnost vyhnout se rozepřím – neboť i přes existenci sněmů a jejich rozsudků se mnohé spory řešily krevní mstou, často napříč několika generacemi.

V Grónsku žijí jak křesťané, tak pohané. Brzy chodí ode dvorce ke dvorci *vǫlva*, pohanská věštkyně. A v jednom domě uschová kouzelnou hůl *kefli*, na které je v runách vyryté zaklínadlo: „Na moři, moři, moři číhají Ásové. Bifrau se jmenuje panna, jež sedí nahoře v nebeské modři.“

- 5 Erik Rudý zůstává pohanem. Jeho žena, syn Leif a jeho později narození bratři a sestra jsou naproti tomu křesťané. Erik v jižním Grónsku zakládá dvorec Brattahlíð („příkrý sráz“), v těchto místech se každoročně scházejí svobodní muži Grónska na sněmu.

Na Islandu odsouzený vrah je teď váženým vůdcem průkopníků, jeho děti se v Grónsku mohou po všechny své dny dožadovat úcty a pozemků.

- 10 A tak by to také šlo dál, kdyby se jednoho dne na Brattahlíðu neobjevil host a nezačal vyprávět příběh...

- 15 Bjarni Herjólfsson je obchodník, „nadějný mladý muž“, jak se píše v sáze. Často se plaví z Islandu, kde žije jeho otec, do Norska a zase zpět. Ale když se jednoho dne vrátí z Norska domů, je jeho otec pryč. Údajně, jak slyšel, odešel do Grónska. Bjarni si nechá popsat profil pobřeží, potom s vícem mužů vypluje za otcem. Je mlhavo, celé dny. Neví ani, kde je, ani kterým směrem má plout. Potom se konečně vyčásí – a leží před ním zalesněné pobřeží.

- 20 Ale lesy, tak to Bjarni slyšel, rostou v Grónsku jen v chráněných fjordech, ne přímo na mořském pobřeží. Takže toto území nemůže být Grónsko. Celé dny se plaví podél pobřeží, k pevnině se ale nepřiblíží, nenechá se obměkčit ani svými muži, kteří chtějí vyměnit vodu.

Čas na ně tlačí – Bjarni, který už se mnohokrát plavil z Norska na Island, ví, že krátké léto je téměř pryč, že jim hrozí ledovce, mlha a bouře. Takže dál, jen dál!

Nakonec zatočí na východ – a skutečně objeví Grónsko, kde nalezne svého otce. Později se Bjarniho příběh dostane k obyvatelům Brattahlíðu.

V *Sáze o lidech z Grónska* čteme, že Bjarniho otec měl být jedním z těch průkopníků na 14 prvních lodích, že měl odejít už v roce 986. Sám Bjarni, který podle ságy přichází do 5 Grónska rovněž v roce 986, vypráví ale svůj příběh teprve „po smrti norského krále Olafa Tryggvasona“, jak praví stejný zdroj – tedy v zimě roku 1000.

Mlčel tedy Bjarni po 14 let o tajuplné zemi, kterou viděl?

Tomu se dá vsutku uvěřit, neboť v prvních letech mají grónští osadníci tolik práce s budováním dvorců a přípravou na vražednou zimu, že nikdo netraduje takový zdánlivě 10 bezvýznamný příběh – a i kdyby ano, nikdo vypravěči nenaslouchá.

Je ale také možné, že je v sáze z dramaturgických důvodů odjezd Bjarniho otce posunut do minulosti a ve skutečnosti opouští Island teprve v roce 1000. Detaily následujících událostí mluví pro *tuto* verzi.

Jako vždy – mrazivá zima, tmavý dům a mnoho času na vyprávění. Bjarniho příběh, 15 pronášený u ohně, který čadí na kamenné desce ležící na zemi a naplňuje místnost kouřem, nedá Leifu Erikssonovi spát, dodá synovi grónského průkopníka nejspíš chuť na objevování, přinejmenším dá jeho vášni cíl.

Někdy v těch tmavých dnech učiní rozhodnutí – chce se vydat do té tajuplné oblasti západně od Grónska.

20

V létě roku 1001 vyráží Leif Eriksson na jedné plachetnici s 35 muži posádky z Grónska na západ.

Žádná kronika neříká, jakou lodí Leif Eriksson pluje severním Atlantikem. Možná používá *knorr*, obchodní loď dobrých 20 metrů dlouhou a šest metrů širokou. Ta je dost silná na nebezpečné moře s ledem, bouřemi a mlhou.

- 5 Od západního pobřeží Grónska brázdí Leif Eriksson a jeho muži 500 kilometrů širého oceánu.

2. Komentář překladu

2.1. Překladatelská analýza

Na začátku bych uvedla, že následující část, tedy překladatelská analýza, je psána podle zásad a kategorií jmenovaných v knize *Textanalyse und Übersetzen* od Christiane Nord¹, a snažila jsem se v ní vystihnout všechny překladatelsky relevantní poznatky, tj. poznatky, které mohly ovlivnit (a ovlivnily) proces překladu a mé rozhodování u jednotlivých překladatelských problémů.

2.1.1. Vnětextové faktory

2.1.1.1. Text a jeho původ

Jedná se o text z magazínu *GEOEPOCHE*, který každé své číslo zaměřuje na určitý dějinný úsek. Číslo, ze kterého pochází můj překlad, se nazývá *Die Wikinger: Entdecker, Krieger, Staatengründer – Das Zeitalter der nordischen Seefahrer 793 – 1066*.

GEOEPOCHE vychází každé dva měsíce a číslo o vikinzích bylo první v roce 2012. Články tvoří kolektiv autorů a články, které jsem překládala, napsali Martin Paetsch (první část překladu, tedy text s názvem *Smrt ze severu*) a Cay Rademacher (druhá část překladu, text nazvaný *Kurz Vínland*). V druhém textu nalezneme ilustrace od Tima Wehrmanna, v prvním reprodukce dobových maleb a fotografie archeologických nálezů.

2.1.1.2. Autor

Martin Paetsch je stálým redaktorem magazínu *GEOEPOCHE* a podle dostupných informací se nespécializuje pouze na články s historickou tematikou.

---

¹ NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen*. 4., überarbeitete Auflage. Tübingen: Julius Groos Verlag, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1.

Cay Rademacher nastoupil do redakce *GEOEPOCHE* od roku 1999 a podle nalezených informací se podílel na jeho založení². Narodil se v roce 1965 a vystudoval anglickou, americkou a antickou historii a filosofii.

Další informace o autorech jsem nenalezla a ani v tomto případě nejsou relevantní. Mnohem důležitější je samotné médium, ve kterém články vyšly. To se týče i stylu, kterému se autoři museli podříditi. Usuzuji tak z podobné stavby všech článků, co jsem zatím v časopise *GEOEPOCHE* četla, a také z těchto dvou konkrétních článků, které si udržovaly podobný beletrizovaný styl. Osobnost autora z nich není možné vyčíst.

2.1.1.3. Adresát

Text je určen zájemcům o historii, konkrétně tedy zájemcům o období vikinské. Text předpokládá určité vstupní znalosti čtenáře, ovšem pouze obecného rázu. Sama jsem k textu přistupovala jako čtenář, který se o daném období chce dozvědět něco nového, tedy bez zvláštních předchozích vědomostí, a s porozuměním textu jsem neměla potíže. Vzhledem k jeho beletrizovanému stylu by jakékoli případné vysvětlivky v textu ani nebyly žádoucí.

2.1.1.4. Funkce

Text je určen i lidem bez předchozí zkušenosti s tématem. Jeho funkcí je čtenáři otevřít nové obzory a zprostředkovat mu informace týkající se raně středověké historie Evropy, které se například v místních názvech mohou dotýkat i současné doby.

Má tedy funkci informativní a vzhledem ke stylu, kterým je text psaný, se dá hovořit i o funkci estetickysdělné a fatické³ – autor se snaží čtenáře zaujmout a vtáhnout ho do textu.

---

² NEW BOOKS IN GERMAN [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. URL: <<http://www.new-books-in-german.com/english/953/313/313/129002/design1.html>>

³ ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. Současná stylistika. Praha: NLN, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7106-961-4. Str. 78-80.

2.1.1.5. Médium

Jak už bylo řečeno výše, jedná se o text z magazínu, tedy o médium psané a tištěné. Texty z jednotlivých čísel nejsou přístupné online na stránkách *GEOEPOCHE*, takže si je čtenář může přečíst jen v tištěné formě. S tím souvisí i velmi nápadité a originální grafické zpracování, o kterém budu hovořit ještě později.

2.1.1.6. Pragmatické vlivy času a prostředí

Jelikož se jedná o téma historické, není vliv času podstatný. Vliv prostředí se promítl do jednotlivých jmen a názvů, která se v české tradici transkribují jinak, k čemuž se ještě později dostanu při analýze překladu.

Jediný možný vliv, který může vzhledem k textu nastat, jsou potenciální archeologické nálezy či nové objevené historické skutečnosti, které mohou změnit platnost fakt, jež jsou v textu řečené. Do doby dokončení bakalářské práce se žádné takové informace neobjevily, proto se v tomto smyslu držím těch informací, které jsou uvedeny v originálu.

2.1.2. Vnitrotextové faktory

2.1.2.1. Název

Protože se jedná o periodikum, je i v názvu patrný novinářský záměr autora. Nadpis prvního ze dvou vybraných článků *Smrt ze severu – Der Tod aus Norden* v originále – je v češtině ozvláštněn ještě aliterací, která v originále chybí. Nicméně i německý název zaujme na první pohled.

Zaprvé je nonverbální, takže slova jsou úderná a maximálně dvojslabičná, což údernost nadpisu ještě zvyšuje. Toto se v českém překladu sice z lexikálního hlediska nedalo zachovat, ale jak už jsem řekla, byla mu dodána zvláštnost alespoň ve formě aliterace.

Druhou věcí, která na názvu okamžitě upoutá, je přítomnost členu, který se obvykle u novinových nadpisů vynechává. Je to ozvlášťující prvek, který navíc okamžitě uvrhne čtenáře

do prostředí, protože určitý člen se v němčině používá (vyjma vlastních jmen) u věcí, o kterých se již hovořilo, nebo jsou čtenáři známy⁴.

Název druhého článku *Kurz Vínland – Kurs auf Vinland* je vystavěn podle stejného nonverbálního principu. Je úderný a stejně jako předchozí název shrnuje téma článku, přesně jako správný novinový titulek. Ve svém překladu jsem ho ochudila o předložku *auf*, ale pouze z toho důvodu, že by nadpis s předložkou v češtině nepůsobil ostře jako ten německý.

Opět jsou v něm použita jedno- až dvouslabičná slova, což jsem v tomto případě mohla z lexikálního hlediska dodržet i v češtině. Provedla jsem ovšem změnu ve vlastním jméně v názvu, protože v tomto tvaru odpovídá české tradici. Změnám podoby vlastních jmen a termínů se budu věnovat ještě později.

2.1.2.2. Výstavba textu

Text je psán stylem, který by se dal hovorově nazvat „roztržitým“. Autor, resp. oba autoři neustále odbíhají v rámci tématu článku od jednoho podtématu k druhému a následně se vracejí k prvnímu. Připomíná to volný proud myšlenek, jako by autora při popisování určité situace napadlo něco jiného, a tak myšlenku do textu okamžitě zakomponoval. Tato skutečnost komplikuje výslednou recepci textu (tj. jaké informace si čtenář z četby odnese) a je v mírném rozporu s informativní funkcí textu.

V textu se střídají věcné pasáže, kde se přímo popisuje konkrétní historická skutečnost, s takřka lyrickými pasážemi popisu společnosti a přírody. Tyto pasáže vždy předcházejí popisu historických událostí a podle mého názoru zde jde autorovi o navození atmosféry, díky které si čtenář popisovanou skutečnost lépe vychutná a představí.

---

⁴ HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 329.

2.1.2.3. Styl

Oba články jsou napsány žurnalistickým až beletristickým stylem, což přesně odpovídá populárně-naučnému charakteru časopisu. Tento prvek je charakteristický zatím pro všechna čísla, která se mi dostala do ruky, a bylo pro mě jednou z priorit, abych tento účinek ve svém překladu zachovala.

Dalším velmi důležitým prvkem je historický prezens, který je v textu téměř výhradně užit a jehož účelem je silněji vtáhnout čtenáře do popisované historické situace.

Často také narazíme na stylistické figury, jako je například opakování začátku vedlejších vět, několikanásobný přísudek v podobě sloves synonymních nebo významově velmi podobných, výčty, aliterace, metafory nebo slovní hříčky.

2.1.2.4. Syntax

Syntax textu je velmi ovlivněná beletrizovaným stylem. Délka vět není vzhledem k tomu, že se jedná o psaný text, nijak neobvyklá. Vzhledem k majoritnímu použití historického prezentu ani u delších vět většinou nevyvstává problém s pochopením vzhledem ke struktuře německé věty, která v perfektu staví určující sloveso až na konec.

Nalezneme zde ovšem i prvky žurnalistické, jako jsou vsuvky nebo různé výčty, které zde slouží k objasnění pojmů, tedy jako vysvětlivka. Výčty jsou ovšem samozřejmě použity i jako stylistická figura.

2.1.2.5. Lexikum

Slovní zásoba použitá v člancích je velmi nápaditá a originální. Autoři používají slova z různých stylových oblastí, které ovšem samozřejmě souvisejí s daným tématem. Týká se to například oblasti historie, vojenství či námořnictví. S touto slovní zásobou jsem měla spolu s překladem různých vlastních jmen největší problém. Tato „odborná“ slovní zásoba se mísí s všednodenní.

Celkově slovní zásoba článků rozhodně není jednotvárná. Mnohokrát jsem se uchýlila k hledání významů slov k německému internetovému výkladovému slovníku *Duden* a nespočetněkrát se v něm psalo, že hledaná slova se používají zřídka. V tom vidím velké ozvláštnění textu, které jsem se také v překladu snažila reflektovat.

Vzhledem k informativní funkci textu se v něm vyskytuje i velké množství vlastních jmen – názvů, jmen osob – a poněmčených staroseverských výrazů, které bylo nutno čtenáři občas vysvětlit. Němčina je totiž se staroseverštinou příbuzná a díky formální i významové podobnosti obou jazyků mohla být některá staroseverská slova poněmčena, aniž by bylo vysvětleno, co se jimi za dávných dob myslelo. To v češtině samozřejmě neplatí, a proto bylo třeba takovou skutečnost zohlednit např. ve vnitřních vysvětlivkách.

2.1.2.6. Neverbální prostředky

Jedním z nejpodstatnějších rysů celé koncepce časopisů *GEOEPOCHÉ* je jejich grafické zpracování. To vždy zohledňuje dané téma a vkusně, nápaditě a zajímavě podtrhává obsahovou část textů.

Výjimkou není ani číslo o vikinzích. Jeden z hlavních prvků, které zaujmou, když otevřeme časopis na prvním článku, jsou barevné reprodukce původních středověkých uměleckých ztvárnění vikinské doby, které byly součástí kronik. Vzhledem k tomu, že tyto reprodukce zaujmají vždy celou jednu stránku, jedná se o velmi výrazný rys textu.

Co se týče obrazového materiálu, nejedná se v případě tohoto článku jen o umělecké reprodukce. Do textu jsou vkládány i fotografie archeologických nálezů, konkrétně zbraní, které vikingské skutečně používali. Fotografie jsou stejně jako reprodukce doplněné vysvětlujícími popisky.

Dalším nápadným grafickým prvkem jsou iniciály, které se objevují na začátku každého úseku textu. Oddělují se tak tedy jednotlivé úseky v rámci článku. Iniciály jsou stylizované do starých dob a připomínají runy, které vikingské používali pro psané texty. Jsou

ale samozřejmě psané latinkou, takže nelze hovořit o runových nápisech, pouze tento druh písma připomínají.

V neposlední řadě je důležité smetanovo-hnědavé podbarvení stránek. Tento detail dokresluje celkový dojem toho, že čteme text psaný na starém papíře, možná lehce narušený zubem času. Na vzhled článků se lze podívat v příloze.

Nenápadným, ale o to důležitějším rysem grafického zpracování jsou barvy. Grafik použil výhradně barvy, které se mohly objevit v tehdejší „ilustračním“ umění, tedy černou, červenou a červenohnědou. Umocňuje to zdání historického textu a tak dokonale zpracovaný článek vyzve ke čtení mnohem více než článek obsahově stejně zajímavý jako tento, ale bez zásahů grafika.

Druhý článek už na první pohled zaujme jinou kvalitou papíru. Naproti prvnímu textu, který je vytištěný na lesklý křídový papír, tento je na tvrdším nelesklém papíře. Spolu se žlutavým zabarvením okrajů evokujícím zažloutlost starého papíru to ještě více než u prvního článku umocňuje pocit, že čteme reálný historický pramen.

Text tentokrát není doprovázen dobovými ilustracemi, ale obrázky z pera Tima Wehrmanna, který na nich zachycuje okamžiky, o kterých se v článku píše.

Velmi zajímavým grafickým prvkem je dělicí element mezi úvodním odstavcem a zbytkem článku, který vypadá, jako by byl na papíře vyšitý, a toto vyšití připomíná zdobení historických kostýmů.

Co se týče barev, opět nejsou použity žádné extravagantní, grafik se snaží být co nejvíce autentický, proto zde najdeme pouze přírodní barvy. Tentokrát se jedná o modrou, opět červenohnědou a červenou. Modrá barva je použita i u popisků u obrázků, stejně jako byla černá barva u popisků obrázků v prvním článku. Mezi těmito barvami existuje pragmatická souvislost – druhý článek pojednává hlavně o námořních cestách, nalezení

Grónska a Ameriky apod., proto tedy barva modrá. V prvním článku jde především o pozemské dobývání (byť se ke všem dobývaným břehům museli ze Skandinávie dostat po moři, ale tomuto aspektu není věnována větší pozornost), proto tedy barva černá.

U obou článků je na první straně orientační prvek, který spočívá v dataci, která je pro téma článku nejpodstatnější. Konkrétně se tedy jedná u prvního článku o rok 793, kdy se vikingové poprvé doplaví do Anglie a vyplení klášter Lindisfarne, a u druhého článku je to rok 1001, kdy se Leif Eriksson plaví do Ameriky.

2.2. Metoda překladu

V překladu jsem se snažila, aby měl čtenář z textu stejný dojem, jako měl čtenář originálu. To znamená, že jsem se snažila zachovat v jednotě obsahové sdělení a stylistickou rovinu, kterou autoři článků použili.

Vzhledem k informační funkci textu jsem v případě původních staroseverských názvů volila exotizační postup⁵, přičemž jsem tyto názvy ve většině případů převedla do skutečné staroseverské podoby, neboť v originále byly poněmčené. Jak už jsem zmínila, v němčině je takové zacházení se staroseverskými výrazy díky podobnosti jazyků možné, v češtině je ovšem v tomto případě zavedená tradice dodržování původní podoby názvu.

Ze stejného důvodu jsem se po konzultaci s odborníkem rozhodla opravit věcné chyby originálu. Došlo tím sice k posunu informací oproti původnímu textu, ale vzhledem k recipientovi jde myslím o posun oprávněný.

U idiomatických spojení a zbylého textu jsem volila postup zdomácňující, tedy opačný než exotizační, protože poznání jazykové stránky originálu v tomto případě není žádoucí a čtenář by v souladu se současnou překladatelskou tradicí měl mít pocit, že čte originální český text, tedy snažila jsem se o funkční překlad tak, jak ho definuje Jiří Levý ve své knize *Umění překladu*⁶. Pod tento zdomácňující postup zahrnuji i tu skutečnost, že v případě, že jsem měla možnost zvolit si mezi ekvivalentem českého a cizího původu, volila jsem ekvivalent českého původu, protože to podle mého názoru lépe odpovídá koncepci článků jako historických textů.

Co se týče syntaxe, pouze výjimečně jsem byla nucena přizpůsobovat ji stylistickým potřebám češtiny, např. jednu originální větu rozdělovat do dvou přeložených. Syntaktickým zásahem, který jsem při překladu používala systematicky, bylo téměř všude zaměňování

---

⁵ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 91.

⁶ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 28.

dvojteček v originálním textu za pomlčky, případně jsem větu rozdělila do dvou či jinak zasáhla do struktury textu. Dvojtečky nejsou v českých textech tak ustálené a časté jako v německých a jejich přemíra by v překladu působila rušivě. Jinak jsem se mohla držet syntaktické stavby originálu, která už díky své populárně-naučné formě byla přizpůsobená recepci čtenáře.

Na konci prvního z článků jsem přeložila i větu týkající se samotného autora článku. Stejně jako v originále, je tato věta uvedena menším písmem. Obsahově i stylově se mi zdálo zajímavé a relevantní ji k překladu přidat. Na konci článku byl uveden i seznam literatury, po které případný zájemce o širší znalosti může sáhnout. Tato informace mi s ohledem na českého čtenáře nepřišla relevantní (texty v něm uvedené nejsou podle informací z databáze Národní knihovny přeložené do češtiny), proto jsem ji nepřekládala.

Co se týče popisků k obrazovému materiálu, jsou přeložené vždy až na konci překládaného úseku, tj. po konci prvního článku a po přeložené části druhého článku, protože jejich obsah není bezprostředně nutný k pochopení textu, u kterého se nacházejí. Popisy fotografií jsou rozlišeny kurzívou, popisy obrázků jsou od sebe a od zbytku článku odděleny pouze vloženým řádkem, ale žádným jiným výrazným grafickým prvkem.

2.3. Strategie řešení překladatelských problémů

2.3.1. Rovina lexikální

Velké množství případů překladatelských problémů na lexikální rovině velmi úzce souvisí s tou pragmatickou, proto je uvedu v podkapitole 2.3.4.

Nicméně čistě v rovině lexikální je možné vysledovat několik tendencí, které autoři článků uplatňovali. Jednou z nich je časté použití adjektiv (např. *eisfrei*, *bewohnbar* atd.). Při překladu jsem buď využívala nominální podobu slova i v češtině, případně jsem postupovala podle kontextu dvojmým způsobem. V některých případech jsem význam adjektiva zakomponovala do přísudku – např. ve větě „*Doch im Süden und an der Westküste, wo Fjorde tief ins Land schneiden, ist das Meer eisfrei, schmücken Wiesen die Hänge, wachsen Wälder aus krüppeligen, kleinen Bäumen.*“ (134/3/12) – „Ale na jihu a na západním pobřeží, kde se fjordy zařezávají hluboko do vnitrozemí, moře není zamrzlé, louky zdobí stráně, kde rostou lesy malých křivých stromů“ (30/18). Druhým způsobem bylo rozvíjení tohoto spojení s přídavným jménem do vedlejší věty, např.: „*Ihre Schwerter, hier eines aus dem 10. Jahrhundert, tragen die Wikinger griffbereit am Gürtel*“ (27, fot.) – „Meče – zde je jeden z 10. století – vikingové nosí na pásku, aby byly po ruce.“ (24/1)

Relativně často se v textu vyskytovala slova různých slovních druhů, která se dala interpretovat několika způsoby. V těchto případech jsem musela konkretizovat a jednu z interpretací si vybrat a ochudit tak text. Velmi typickým příkladem tohoto jevu je například sloveso *heimsuchen*. Podrobněji se těmto slovům budu věnovat v podkapitole 2.4.1.

Interpretovat v jiném slova smyslu jsem musela u další skupiny slov. Jednalo se o slova, jejichž dokumentární překlad do češtiny by byl nepřijatelný jak někdy z historického, tak z jazykového hlediska. Příkladem takového slova je *Straße* (32/2/28), které jsem přeložila jako cesta (20/3). Dalším příkladům se budu taktéž věnovat v podkapitole 2.4.1.

Drobným, nicméně důležitým bodem je označení *n. l.*, v němčině *n. Ch.*. Rozhodla jsem se pro překlad v podobě *n. l.* – tedy našeho letopočtu – z toho důvodu, že je podle mého názoru v češtině mnohem zažitější a používanější než *po Kristu*.

Další důležitou strategií byla eliminace nadbytečných částí slov ze složenin, např. u slov *Tiergeweihen* (v originále 28/2/31, v překladu 15/12) či *Beiboot* (v originále 132/3, v překladu 27/12). Němčina je v tomto smyslu mnohem explicitnější než čeština a má potřebu vysvětlovat pojmy jasněji, než je tomu v češtině. Proto jsem nepřekládala *zvířecí paroží*, jelikož jiné paroží neexistuje, ani *pomocný člun*, ale pouze člun, protože z kontextu je jasné, o jaký druh člunu se jedná.

Dále jsem v mnoha případech eliminovala přivlastňovací zájmena, protože němčina jich užívá mnohem častěji než čeština a převod veškerých přivlastňovacích zájmen do češtiny by působil velice nepřírozně. Příkladem může být už výše uvedená věta ze str. 24/1. Z kontextu je jasné, že se jedná o meč vikingů, není tedy nutné ponechat přivlastňovací zájmeno. Někde jsem ale naopak osobní zájmena přidávala. Bylo to z důvodů logické návaznosti a jazykových. Příkladem je následující věta: „*Čas na ně tlačí – Bjarni, který už se mnohokrát plavil z Norska na Island, ví, že krátké léto je téměř pryč, že jim hrozí ledovce, mlha a bouře.*“ (32/22) – „*Die Zeit drängt: Bjarne, der ja schon häufig von Norwegen nach Island gesegelt ist, weiß, dass der kurze Sommer fast vorüber ist, dass Eisberge, Nebel, Stürme drohen.*“ (135/3/4)

Autoři relativně často používají slovo *jenseits*. Jeho převod do češtiny byl obtížný, protože ne vždy ho autoři použili v původním slova významu *na opačné straně*. V některých případech ho použili metaforicky, ovšem v češtině se výraz takto použít nedal. Konkrétním případům se budu věnovat v podkapitole 2.4.1.

Velmi zajímavým bodem je vnímání času v němčině a v češtině. Spojení *die frühesten* ve větě „...*Dort haben Wikingergräber überdauert, von denen die frühesten etwa aus dem*

Jahr 800 stammen.“ (32/3/40) se nedá do češtiny převést jako *ty nejčasnější* či jiným podobným způsobem, čeština používá způsob opačný, takové skutečnosti nazírá jako *ty nejstarší*: „...*tam se zachovaly hroby vikingů, z nichž ty nejstarší pocházejí asi z roku 800.*“ (20/23).

Na závěr této podkapitoly bych chtěla říci, že jsem se snažila vyhýbat slovům cizího původu – ač byly v originále – a nahrazovat je slovní zásobou domácího původu, jak už jsem zmínila v kapitole 2.2., lze to vidět např. v následující větě: „...*Fremde Scharen brechen in das römische Imperium ein, der westliche Teil kollabiert im Jahr 476.*“ (28/1/11) – „*Cizí hordy vnikají do římského impéria, západní část se hroutí v roce 476.*“ (14/5). Nebo: „...*že jeden irský kronikář výstižně zaznamená ‚zkázu všech ostrovů Británie pohany‘.*“ (20/13) – „...*dass ein irischer Chronist lapidar ‚die Zerstörung aller Inseln Britanniens durch die Heiden‘ vermerkt.*“ (32/3/17). Či 27/4: „...*kteřá se rozprostírají na obloze jako obrovské vějíře.*“ – „...*die sich wie gigantische Fächer am Himmel entfalten.*“ (131/3/16).

2.3.2. Rovina syntaktická

Jako rovinu syntaktickou chápu vše, co se týče stavby textu i jednotlivých vět. Protože v mnohých případech jsou rozdělení jednotlivých jevů sporné, řídila jsem se při zařazování do této kategorie výše uvedenou úvahou.

Co se týče textové syntaxe, snažila jsem se řídit syntaxí originálu a nemusela jsem se od ní příliš odchylovat.

Na úrovni větné syntaxe jsem musela kvůli srozumitelné a plynulé recepci textu provést následující systematické změny.

Jak už jsem zmínila v kapitole 2.2., valnou většinu dvojteček, které jsou v původním textu velmi hojně užívané, jsem zaměnila za pomlčky. Některé jsem se rozhodla ponechat

buď kvůli jejich uvozovací funkci – za nimi následuje výpověď založená na principu přímé řeči – nebo kvůli jejich dělicí a dynamizující funkci.

V některých případech jsem dvojtečku nenahradila pomlčkou, ale jednu větu jsem rozdělila na dvě, jak je to vidět např. v následující větě: „*Od 4. století se však mění mocenské uspořádání v Evropě. Cizí hordy vnikají do římského impéria, západní část se hroutí v roce 476.*“ (14/5) – „*Vom 4. Jahrhundert an aber verändert sich das Machtgefüge in Europa: Fremde Scharen brechen in das römische Imperium ein, der westliche Teil kollabiert im Jahr 476.*“ (28/1/8). Důvodem byl velká samostatnost jednotlivých větných úseků.

V rámci syntaktické roviny bych ještě zmínila vynechávání přebytečných slov a přidávání rytmičujících slov, která již ale byla zmíněna předtím, ovšem v české větě je na rozdíl od té německé dané slovo potřeba. Například na str. 21/14 (35/1/24) jsem vynechala slovo *Niederlassungen*, které zde sloužilo jako konektor s předchozí větou, a nahradila jsem ho ukazovacím zájmenem.

Důležitým dynamizujícím prvkem je nepravá věta vedlejší. Protože je jediná v celém textu, považuji za důležité ji zde vyzdvihnout. Kvůli její funkci jsem se ji rozhodla v překladu zachovat. Nachází se na str. 29/7 (134/1/49).

V několika případech jsem zaměnila původní přítomný čas za minulý. Přítomný čas je v originále dynamizující, nicméně podle mého názoru by přítomný čas v češtině v těchto větách působil nepřírozně. Např. v následující větě: „*Neboť příběh Leifa Erikssona a mužů a žen, kteří ho následovali,...*“ (28/1) – podtržená část věty v originále zní: „*die ihn folgen*“ (132/29). Dalším případům se budu věnovat v podkapitole 2.4.2.

V jednom případě jsem přeložila původní indikativ kondicionálem. Např.: „*Nic nenasvědčuje tomu, že by měli nějakou společnou strategii.*“ (20/17) – „*Nichts spricht dafür, dass sie einer Gesamtstrategie folgen.*“ (32/3/27). V češtině mi kondicionál v těchto případech připadal vhodnější a více odpovídal očekávání a zkušenosti čtenáře.

Kvůli logičnosti textu jsem v několika případech zaměnila jednotné číslo za množné a naopak. Např. ve větě: „*Einige von ihnen ertranken im Meer, während jene, die das Land lebend erreichten, schnell durch die Schwerter der Anwohner ums Leben kamen.*“ (32/3/9) – „*Někteří z nich se utopili v moři a ti, kteří se dostali na břeh živí, rychle přišli o život mečem tamějších obyvatel.*“ (20/10)

Dalším výrazným prvkem bylo využití možností němčiny tvořit zhuštěné přívlastky před rozvíjeným jménem, příp. neshodné přívlastky za ním. Takový postup je pro češtinu nepřírodní, a tak jsem tyto přívlastky musela nahradit. Překládala jsem je buď přívlastkem shodným – např. *Küsten Europas* (24/4ú) – *evropské břehy* (10/3) – nebo vloženou vedlejší větou – např.: „*Ostrov, který má rozlohu větší než dva miliony čtverečních kilometrů,...*“ (30/15) – „*Die mehr als zwei Millionen Quadratkilometer große Insel...*“ (134/3/8).

V několika případech jsem také musela kvůli jeho sémantice rozvinout sloveso do několikaslovného výrazu: „*...ein Kloster, dessen Mönche sich sicher wähnten...*“ (24/5ú) – „*...klášter, jehož mniši se scestně cítili v bezpečí...*“ (10/3).

Několikrát jsem změnila slovosled ve větách v tom smyslu, že jsem v souvětích či větách rozdělených vsuvkou přesunula část jedné věty do druhé, a to kvůli srozumitelnosti textu, která by původním uspořádáním utrpěla. Např.: „*...Manche Könige sehen sich – obwohl ihre Familien schon vor langer Zeit christlich geworden sind – als Nachfahren nordischer Götter.*“ (28/1/20) – „*...mnozí králové, ačkoliv se jejich rodiny už před dlouhou dobou pokřesťanštily, vnímají sami sebe jako potomky severských bohů.*“ (14/8)

V několika případech byla gramatickým způsobem vyjádřena modalita, a to pomocí konjunktivu⁷ - např.: „*Der sei, so hört er, nach Grönland ausgewandert.*“ (135/2/13) - „*Údajně, jak slyšel, odešel do Grónska“ (32/15) a dále 33/3 (135/3/15) a 33/4 (135/3/17).*

---

⁷ HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 174-186.

Dále pomocí modálního slovesa *sollen*⁸ – např. „...*der 687 gestorbene Bischof Cuthbert, der zahlreiche Wunder gewirkt haben soll*“ (24/1/20) - „...*biskup Cuthbert, který zemřel v roce 687 a který údajně vykonal mnoho zázraků.*“ (10/12) a dále pak 18/5 (31/3/17).

Nebo pomocí slovesa *werden*⁹ – např. „...*Manche Schiffe werden umgekehrt sein, leckgeschlagen im arktischen Meer, mit gebrochenem Mast oder Ruder.*“ (134/3/56) – „...*mnohé lodi se možná v arktickém moři převrátily, proděravělé, se zlomeným stěžněm nebo zlámanými vesly.*“ (31/11) a dále 31/12 (135/1/3).

V češtině se pro vyjádření modality častěji používají modální adverbia, proto jsem je ve většině případů při překladu použila. Využila jsem ovšem i modální sloveso *moci*, jak je vidno v příkladech výše.

Důležitým bodem této podkapitoly jsou konce vět u popisů obrázků. V německém originále nejsou opatřeny tečkami, já jsem je do překladu zařadila. Věty mi bez teček připadaly neúplné, a protože toto doplnění nenastalo na úkor srozumitelnosti či funkce textu, považuji to za legitimní krok.

V originále je na str. 31/3/6 odkaz do jiné části časopisu („*siehe Seite 36*“). Vzhledem k tomu, že jsem článek, na který se odkazuje, nepřekládala, rozhodla jsem se tento odkaz vynechat, protože by byl pro čtenáře matoucí a očekával by, že se k tomuto odkazu v textu dostane.

V podkapitole 2.4.2. se budu věnovat konkrétním případům práce s interpunkcí, převodu z aktiva do pasiva a změn druhů vedlejších vět, popř. změn vět vedlejších na hlavní.

---

⁸ HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 119-120.

⁹ HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 113-114.

2.3.3. Rovina stylistická

V překladu je velmi výrazným prvkem užívání 7. pádu na místech, kde by byl možný pád první. Volila jsem ho z toho důvodu, že podle mého názoru stylisticky dokresluje historickou atmosféru doby. Např. ve větě: „*Na Islandu odsouzený vrah je teď váženým vůdcem průkopníků...*“ (32/8) – „*Der auf Island verurteilte Totschläger ist nun ein geachteter Anführer der Pioniere...*“ (135/1/52), nebo v českém překladu 32/5: „*Erik Rudý zůstává pohanem.*“ – „*Erik der Rote bleibt Heide.*“ (135/1/45).

Dalším důležitým stylistickým prvkem textu jsou slovní hříčky, které bylo ovšem nemožné zachovat. Jedná se například o slova *Danewerk – Danavirki* (16/3 – 28/3/27), kde je slovní hříčka závislá na jazykové struktuře originálu. Dalším příkladům se budu věnovat v podkapitole 2.4.3.

Jak už jsem se zmínila výše, v textu je možné nalézt množství stylistických figur. Ty jsem se v rámci možností snažila zachovat – velice dobře to šlo u opakování začátků vět – např.: „*Von hier aus sind Missionare ausgezogen, um das Wort Gottes unter den heidnischen Angelsachsen zu verkünden. Von hier aus haben sie die Bevölkerung der englischen Königreiche zum Christentum bekehrt.*“ (24/1/11) - „*Odtud jsou vysíláni misionáři, aby mezi pohanskými Anglosasy hlásali slovo boží. Odtud obracejí obyvatelstvo anglických království na křesťanství.*“ (10/7).

Podářilo se mi zachovat i aliteraci, ta byla ale možná ze strany autora nechtěná: „*...stříbrnými sběračkami, šperky.*“ (13/6) – „*...silberne Schöpflöffel, Schmuck.*“ (27/3/15). Z důvodu zachování této aliterace jsem zvolila slovo v českém překladu *sběračka*, ačkoliv mnohem častějším výrazem pro tento předmět je *naběračka*.

2.3.4. Rovina pragmatická

Na pragmatické rovině jsem musela řešit nejvíce problémů. Týká se to především vlastních jmen, která byla v originále poněmčena, nicméně tento postup se v češtině použít

nedá. Po konzultaci s odborníkem, PhDr. Jiřím Starým, jsem se rozhodla všechna jména, místní názvy a názvy předmětů pozměnit do původní staroseverské podoby. V překladu jsou předměty vyznačeny kurzívou, vlastní jména nikoliv, nicméně na většině z nich je tato úprava patrná, protože se v nich nacházejí znaky pro češtinu i němčinu netypické. Jedná se například o slova *Illerup Ádal*, *margýgja*, *hafgerðingar*, *Vínland*, *Óðin* nebo *Þjóðhild*. *Illerup Ádal* (12/12) je v němčině jmenován takto: „*Das beweisen Funde aus dem Tal der Illerup Á in der Nähe von Aarhus in Dänemark...*“ (27/2/1). Změnila jsem tedy jak grafickou podobu názvu, tak jsem text ochudila o slovní hříčku, která je opět založená na jazykové podobnosti staroseverštiny a němčiny.

U slov *margýgja* a *hafgerðingar* (26/17; 131/1/33 a 131/2/2) lze vidět, že oba dva názvy jsou poněmčené (*Margygjar* a *Hafgerðingar*) – to můžeme sledovat i na tom, že jsou po německém způsobu psaní podstatných jmen s velkým písmenem psány s velkými počátečními písmeny. Ve slově *Hafgerðingar* taktéž ubylo staroseverské *ð*, které jsem uvedla v překladu. Neponěmčené naopak zůstalo slovo *ginnungagap* (131/3/12; 27/3). V německém originálu tedy lze sledovat různé postupy zacházení se staroseverskými slovy.

Vínland (v textu je zmiňován několikrát, poprvé 26/nad.) je v originále s krátkým *i*, tedy *Vinland* (131/nad.).

Óðin (13/19) je v německém textu psán jako *Odin* (27/3/9), *Þjóðhild* (30/8) je v originále *Tjodhild* (134/2/51). Podobný postup autorů článků můžeme sledovat u všech staroseverských jmen, která se v textu vyskytují.

Tímto exotizačním překladatelským postupem vyvstává pro čtenáře nová presupozice, tedy nároky na vědomosti, se kterými čtenář k textu přistupuje¹⁰, protože je potřeba znát alespoň základy staroseverské fonetiky, aby si mohl text přečíst. Ale rozhodla jsem se pro

---

¹⁰ NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen*. 4., überarbeitete Auflage. Tübingen: Julius Groos Verlag, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1. Str. 106-12.

tento krok z toho důvodu, že taková je česká tradice v zápisu těchto jmen a také kvůli informativní funkci textu.

Se slovy *margýgja* a *hafgerðingar* jsem pracovala i v jiném ohledu. V originále jsou totiž užity ve špatném tvaru (to se týká slova *margýgja*) a významu (*hafgerðingar*). V německém originále stojí *Margygjar*, což je s *r* na konci podle pravidel staroseverské gramatiky ve špatném rodě, správným tvarem je v tomto případě *margýgja*. *Hafgerðingar* je v německém originále jmenován jako „*strážce bouří a vln*“ (131/2/3), nicméně ve skutečnosti se jedná o vlny, které se vytvářejí stále na tomtéž místě nejspíš vlivem podvodních skalisek a zvedají se velmi vysoko. Jak už jsem zmínila, s ohledem na recipienta jsem se rozhodla tuto skutečnost v překladu reflektovat.

Dalším důležitým postupem, který jsem během překladu použila, jsou vnitřní vysvětlivky u reálií, které v českém prostředí čtenáři nic neřeknou – např. město Aarhus (12/12; 27/2/2), záliv Schlei (15/19; 28/3/10) nebo kouzelná hůl *kefli* (32/2; 135/1/18). V případě řeky Loiry (22/3; 35/2/8) jsem také použila vnitřní vysvětlivku – u řek Garonny a Loiry (22/6; 35/2/16) – ačkoli nepodceňuji čtenáře a jsem si vědoma toho, že Loira je v českém prostředí dobře známa. Použila jsem ji tam z rytmických důvodů. V obou případech je skutečnost, že se jedná o řeku, v německém textu naznačena určitým členem¹¹.

Na tomto místě bych ráda vysvětlila, co je kouzelná hůl *kefli*, o níž se zmiňuji výše. Jedná se o nejčastěji šesti- nebo osmihrannou hůl, na jejíž jednotlivé plošky mohly být runami vyryté různé texty. Mohlo se jednat jak o zaklínadla či věštby, ale hlavně šlo o zcela praktická sdělení jako dopisy či obchodní záznamy. V případě *kefli* se také jedná o jediné staroseverské slovo, které v původním originále nebylo jmenováno – místo něho tam byl mnohem obecnější německý výraz *Holzstab* (viz odkaz v odstavci výše). Rozhodla jsem se ho do textu zařadit kvůli věcné správnosti textu.

---

¹¹ HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 329 – 332.

Dalším bodem, kterému bych se v rámci pragmatické roviny chtěla věnovat, jsou názvy v textu zmiňovaných děl. V německém originále se nazývají *Grönländersaga* a *Saga von Erik dem Roten* (obojí 132/6). První jmenovaná se do češtiny překládá jako *Sága o lidech z Grónska* (28/8), jak jsem se dozvěděla od PhDr. Starého. Druhou jmenovanou přeložil Ladislav Heger v rámci knihy *Staroislandské ságy* jako *Ságu o Eiríkovi Zrzavém*, nicméně v tomto případě jsem se rozhodla pro název *Sága o Eriku Rudém* (28/8).

Nicméně s překladem Ladislava Hegera pracuji ve dvou jiných případech, které se týkají samotné postavy Erika Rudého – jedná se o překlad slova *Pfosten* (134/2/41), které je velmi mnohoznačné a které Ladislav Heger překládá jako vyřezávané ložní desky¹². V tomto případě jsem se rozhodla dodržet tuto tradici. Druhým slovem, kdy jsem se rozhodla přihlídnout k již přeloženému, je slovo *Geächtete* (134/3/22), které Heger sice ne v souvislosti s Erikem Rudým, ale v *Sáze o Gíslim*¹³ převádí do češtiny jako *psanec* (v překladu 30/21).

U názvu *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum* (28/15; 134/1/14) jsem zachovala jeho latinskou podobu, ačkoli existuje i česká – *Činy biskupů hamburského kostela*¹⁴. Stejně tak totiž podle získaných informací¹⁵ existuje i název německý, a protože autor záměrně zvolil latinskou podobu, rozhodla jsem se ji v českém překladu ponechat. K tomuto bych ještě zdůraznila, že jako všechny názvy literárních počinů jsem i toto v českém textu vyznačila kurzívou, ačkoliv v originále jsou tyto názvy bez kurzívy a v uvozovkách.

Dále bych zmínila překlad reálií spjatých s oblastmi, o kterých se autoři zmiňují. Jednou z nich je sob (30/23), v němčině *Karibu* (str. 134, sl. 3, ř. 28). Také v češtině se dá použít slovo karibu, ovšem podle dostupných informací v odborné literatuře se toto označení

---

¹² Staroislandské ságy. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. Str. 17.

¹³ Staroislandské ságy. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. Str. 161.

¹⁴ ČINY BISKUPŮ HAMBURSKÉHO KOSTELA [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. URL: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sTitul&key=2830196>

¹⁵ Informaci získané během osobní konzultace s PhDr. Jiřím Starým, Ph.D. z ÚGS FF UK.

používá pro oblast Severní Ameriky, kdežto v severoevropských oblastech se pro toto zvíře používá jen označení sob¹⁶.

Odbornou literaturu jsem kvůli věcné správnosti vyhledala i v případě překladu věty na str. 26/10: „*Možná někde nějaká velryba vystříkne k nebi fontánu,...*“ - „*Vielleicht bläst irgendwo ein Wal eine Fontäne gen Himmel,...*“ (131/1/14). Zjistila jsem, že se pro tento velrybí úkon používá označení, jež jsem následně užila i v překladu¹⁷.

Čtenáře možná zarazí označení *Galské moře* (22/5; 35/2/12). Jedná se i v němčině o reálii neznámou (jak značí i uvozovky, odkaz autorů nejspíše na výňatek z nějakého historického spisu), proto jsem se ji rozhodla v této formě ponechat. Ocitovala bych tady ovšem pasáž z vysvětlujícího slovníčku Virtuálního muzea Jaroslava Haška & Josefa Švejka, z níž jsem čerpala informace při překladu tohoto pojmu. O Galském moři se totiž v jedné ze svých knih zmiňuje i Jaroslav Hašek.

„...název tohoto moře se vyskytuje jen v *Otia imperialia: recreation for an emperor* By Gervase (of Tilbury), S. E. Banks, J. W. Binns kde se píše „...Gallicum mare quod est inter Sardiniam et insulas Baleares, habens in fronte, qua Rodanus fluvis exit in mare, ...“ volně přeloženo: „...Galské moře je mezi Sardinií a ostrovy Balearskými, před ústím řeky Rhony...“ *A to je oblast Středozemního moře.*“¹⁸

Dalším problémem, na který jsem při překladu narazila, bylo relativně volné zacházení Martina Paetsche s pojmy *Fürst*, *Häuptling* a dalšími slovy označujícími muže ve vedoucím postavení. Snažila jsem se zachovávat pestrost označení, ale zároveň být historicky přesná a přesná také v tom ohledu, že pokud jsem se při překladu jednoho slova rozhodla pro určitý termín, snažila jsem se ho při dalších výskytech dodržovat i nadále. Toto se netýká označení

---

¹⁶ CLUTTON-BROCKOVÁ, Juliet. Savci. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1547-0. Str. 341.

¹⁷ CLUTTON-BROCKOVÁ, Juliet. Savci. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1547-0. Str. 204.

¹⁸ NÁPOVĚDA A VYSVĚTLIVKY ANEB SLOVNÍČEK JOSEFA ŠVEJKA [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://www.svejkmuseum.cz/nap_ce.htm#G>

König, které bylo užito opravdu jen a pouze pro funkci krále, což jsem v překladu také zohlednila. Tento problém jsem měla pouze v prvním článku a neuvádím zde odkazy do textu, protože se v něm vyskytují ve velkém množství a chtěla jsem na tomto místě okomentovat spíše obecný postup zacházení s těmito výrazy.

Stejně tak autoři, nejspíše aby se vyhnuli jazykovému stereotypu, velmi volně zacházeli se slovy *Ort*, *Siedlung* a jinými slovy označujícími místo. Stejně jako u vládců a jim podobných jsem se snažila být jak historicky přesná, tj. jestli dané místo bylo město, vesnice, či osada, jak „překladově přesná“, tedy že jsem u jednotlivých slov nestřídala různé překlady. V některých případech došlo k tomu, že jsem byla nucena konkretizovat a odchýlit se od této tendence, a to právě kvůli historické přesnosti, hlavně v případě slova *Siedlung*, které je v textu používáno velmi často. Odkazy do textu neuvádím ze stejného důvodu, který jsem jmenovala výše.

Opět je zde výjimka, a to slovo *Gehöft*, které bylo použito výhradně ve smyslu *dvorec*. Do češtiny jsem slovem *dvorec* překládala i pojem *Hof* či *Höfe*, např.: „Die Höfe liegen jeweils weit entfernt vom nächsten Nachbarn, mindestens einen Kilometer...“ (135/1/25) – „Dvorce jsou vždy velmi vzdálené od sousedních, alespoň kilometr...“ (31/20).

Poslední skupinou slov, o které se v této souvislosti zmíním, je samotné označení vikingů. Autoři pro tuto skupinu lidí používali zcela synonymně několik výrazů, např. *Wikinger*, *Nordmänner*, *Angreifer* nebo dokonce *Seeräuber*. Stejně jako v předchozích případech jsem se snažila o jazykovou pestrost, v tomto případě už jsem nebyla limitována historickou přesností. Stejně jako v předchozích odstavcích a ze stejného důvodu neuvádím odkazy do textu.

Další reálií, která pro mě byla obtížná na překlad, byl král Edmund, v němčině *Edmund von East Anglia* (poprvé 29/obr. a dále 30/obr. a 33/obr.; v překladu 24/7, 24/9 a 24/18). Nejen proto, že v češtině neexistuje zažité pojmenování jak této oblasti, tak tohoto

krále, ale také proto, že se jedná o velmi zvláštní formu. Do němčiny je celé jméno krále překládáno jako *Edmund von Ostanglien*¹⁹, zatímco v angličtině jeho jméno zní *Edmund of East Anglia*²⁰. Tato forma je tedy zvláštním hybridním tvarem mezi angličtinou a němčinou. Jak už jsem řekla, nemá *East Anglia* zavedený český ekvivalent, přesto je tento termín přeložen, a proto jsem se ho rozhodla použít. Jedná se o termín *Východní Angly*, jak ho přeložil Jan Čermák ve svém překladu eposu *Béowulf*²¹. Výraz *East Anglia – Východní Angly* se objevuje i na str. 34/obr., v překladu 25/1.

Poslední reálií, kterou bych zde zmínila, byla skupina slov označující určité předměty. Mám na mysli například *Gedenkstein* (35/obr.; v překladu 25/6), *Bildstein* (31/2/18; 17/17), *Prestigeobjekte* (v originále poprvé 27/3/17; v překladu 13/7). V tomto případě jsem se obrátila na PhDr. Starého.

---

¹⁹ EDMUND VON OSTANGLIEN [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://de.wikipedia.org/wiki/Edmund_von_Ostanglien>

²⁰ EDMUND THE MARTYR [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Edmund_the_Martyr>

²¹ *Béowulf*. První vydání. Praha: Torst, 2003. ISBN 80-7215-199-1. Str. 330.

2.4. Typologie překladatelských posunů

2.4.1. Posuny na rovině lexikální

Posuny na rovině lexikální bych rozdělila do několika hlavních skupin, a to do skupiny slov, které jsem musela do menší nebo do větší míry interpretovat, do skupiny, kdy jsem si vybírala z několika možností, avšak neodchýlila jsem se od původního obrazu vyvolaného slovem, a do skupiny, u níž jsem posunula lexikální vyjádření tím, že jsem vynechala část výpovědi. Posuny první skupiny úzce souvisejí s pragmatickou rovinou, posuny poslední skupiny úzce souvisejí se stylistickou a syntaktickou rovinou, jelikož v rámci syntaktické roviny rovněž vyděluji kategorii vynechaných slov. V případě obou skupin se mi zdálo, že tyto posuny jsou blíže lexikální rovině, proto jsem se rozhodla je zařadit do tohoto oddílu.

První skupinu bych rozdělila do několika podskupin –, zaprvé do skupiny výrazů konkretizovaných²², zadruhé do skupiny výrazů generalizovaných²³ a zatřetí do skupiny slov interpretovaných podle kontextu.

Do **skupiny konkretizovaných výrazů** bych zařadila např. *Prunkgebäude* (27/3/37), jež jsem přeložila jako *nejhonosnější stavbu* (13/15) nebo *auf die Wiesen* (135/1/12), což jsem přeložila výrazem *na pastvu* (31/16).

Velmi výraznou konkretizaci jsem musela provést u slova *heimsuchen* (32/1/39; 19/10 a 35/2/12; 22/5) v překladu str. 19, ř. 10 a str. 22, ř. 5). Musela jsem se podle kontextu rozhodnout pro jeden z významů *ohrožovat* či *napadat*. V prvním případě jsem se rozhodla pro *ohrožovat*, ve druhém pro význam *napadat*, opět s příklonem k historické skutečnosti²⁴.

---

²² LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 114.

²³ LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 132.

²⁴ Informace získané během osobních konzultací s PhDr. Jiřím Starým, Ph.D. z ÚGS FF UK.

Dále je to např. slovo *Gemeindemitglieder* ve větě „...*beim letzten Mal erschlagen sie 68 Gemeindemitglieder.*“ (32/3/36). Přeložila jsem je jako *mnichy*, a to kvůli historické věrnosti: „...*při posledním vpádu ubijí 68 mnichů.*“ (20/21).

U následujících výrazů uvedu pouze jejich odkaz na stránky v překladu a originálu, protože se jedná o podobné případy zacházení s textem: 11/19 (27/1/18); 14/23 (28/2/3); 23/12 (35/3/43) nebo 31/18 (135/1/20).

Do **skupiny generalizovaných výrazů** bych zařadila překlad slova *Herdfeuer* ve větě „*Bjarnes Geschichte, vorgetragen am Herdfeuer,*...“ (135/3/50), které jsem ho zobecnila a přeložila jako *ohně*: „*Bjarniho příběh, pronášený u ohně, ...*“ (33/14). Nenalezla jsem totiž přesný ekvivalent pro tuto vikinskou reálii, podržela jsem tedy alespoň obsahovou stránku.

Do **skupiny výrazů interpretovaných podle kontextu** bych zařadila např. slovo *Muster* (32/3/21) přeložila jako *scénář* (20/15) či *Verlauf* (135/2/14) jako *profil* (32/16). Obzvlášť velkým posunem v této kategorii je podle mého názoru slovo *eschatologický* (24/20) jako ekvivalent k *endzeitlich* (str. 33/obr.), a to nejen proto, že zde jako ekvivalent k původnímu německému slovu dávám české slovo cizího původu, ale přidávám tím také presupozici pro čtenáře – v běžné mluvě toto slovo není příliš používané, proto se dá očekávat, že pro některé čtenáře bude neznámé. Učinila jsem tak ale z důvodu obsahové ekvivalence, kdy oba výrazy mají biblickou konotaci, která je v tomto případě klíčová.

Dále bych do této skupiny zařadila slovo *Organisation* (28/2/38), které jsem přeložila jako *pravidla* (15/15) nebo spojení *in den langen skandinavischen Wintern* (132/37), které jsem přeložila jako *za dlouhých zimních skandinávských večerů* (28/4). Vzhledem k tomu, že zima v oblasti, o které je řeč, trvá sedm měsíců a po většinu dne je tam v zimě tma, a k době, kdy byly příběhy zajisté vyprávěny (přes den bylo potřeba udělat spoustu práce, jak bylo ve článku zmíněno), nejedná se o příliš velký významový posun, nicméně toto spojení je mnohem poetičtější než originál.

Dalším posunem, který bych v rámci této podskupiny chtěla výslovně zmínit, je překlad slova *Raum* jako *možnost* ve větě „...*Platz genug also für das Vieh und zudem Raum, um Streitigkeiten aus dem Weg zu gehen...*“ (135/1/28) – „...*znamená to tedy dost místa pro dobytek a navíc také možnost vyhnout se rozepřím...*“ (31/21). Slovo *Raum* je zde míněno metaforicky jako prostor, nicméně v češtině by takové spojení neznělo přirozeně.

Relativně častým slovem je v textu *jenseits*, jak už jsem zmínila v podkapitole 2.3.1. Vzhledem k jejich funkci v textu jsem je musela také interpretovat, a proto je jen na několika místech zachován jeho slovníkový význam *na druhé straně*. Např.: „*Útočníci pocházejí ze Skandinávie, světa jiného než jsou křesťanské královské říše Evropy.*“ (11/8) – „*Die Angreifer stammen aus Skandinavien, einer Welt jenseits der christlichen Königreiche Europas.*“ (24/3/15), nebo: „*Na jihu, obklopený průlivy Skagerrak a Kattegat, leží Jutský poloostrov...*“ (11/17) – „*Südlich, jenseits der Meeresarme Skagerrak und Kattegat, liegt Jütland...*“ (27/1/12).

Dále také: „*Římané toho o zemi, která leží za hranicemi jejich světové říše, mnoho nevědí.*“ (12/1) – „*Viel wissen Römer nicht über das Land, das jenseits der Grenzen ihres Weltreiches liegt.*“ (27/1/27). Na str. 28/21 jsem ponechala „slovníkový“ význam: „*Později také islandští kronikáři zpravují o Vínlandu, zemi na opačné straně Grónska.*“ – „*Später berichten auch isländische Chronisten von ‚Vinland‘, einem Land jenseits von Grönland.*“ (134/1/25).

Posledním slovem, kterému bych se v rámci této skupiny chtěla výslovně věnovat, je výraz *Gemeindemitglieder* ve větě „...*beim letzten Mal erschlagen sie 68 Gemeindemitglieder.*“ (32/3/35). Přeložila jsem je jako „mnichy“, a to kvůli historické věrnosti: „...*při posledním vpádu ubijí 68 mnichů.*“ (20/21).

Dále jsem podobné zásahy provedla např. na str. 10/19 (24/2/14); 12/2 (27/1/30); str. 12/12 (27/1/53); 14/2 (27/1/5); 17/13 (31/2/8); 21/5 (35/1/2); 22/1 (35/2/2); 27/13 (132/6); 32/3 (135/3/1).

Co se týče druhé skupiny, jednalo se většinou o slova, u nichž jsem si mohla vybrat mezi několika synonymickými výrazy, ovšem s jinou stylistickou platností. Namátkou uvedu jako příklad třeba slovo *Unterstützer* (35/1/1), které jsem s ohledem na tematiku textu přeložila jako *přivržence* (21/5), *Fahrzeuge* (31/2/12) jako *plavidla* (17/15), *Regelung* (31/1/11) jako *zvyklosti* (16/16) – změnu jednotného čísla na množné komentuji dále v podkapitole 2.4.2. – nebo *offener Ozean* (135/obr.) jako *širý oceán* (34/5).

Další posuny podobného typu jsou např. 10/13 (24/1/25); 10/21 (24/2/22); 13/2 (27/3/6), kde došlo k intenzifikaci; 13/21 (27/3/51); 15/18 (28/3/6); 20/20 (32/3/32); 22/4 (35/2/9); 23/8 (35/3/36); 23/22 (26/obr.); 26/21 (131/3/1); 28/9 (132/50); 33/9 (135/3/38) nebo 34/1 (133/obr.).

Jako první příklad ze třetí v prvním odstavci vymezené skupiny bych uvedla větu „...*Der Bug ist mit Schitzereien verziert, die Bordwand leuchtet in bunten Farben.*“ (24/2/14) – „...*příd' je zdobená dřevořezbou, boky svítí jasnými barvami.*“ (10/19).

Dále na str. 19/21 (32/2/14), kde z důvodu logičnosti vynechávám slovo *auch*: „*Auch Alkuin, den englischen Berater Karls des Größten, erreicht die Nachricht am Hof des Frankenkönigs.* – „*Alkuina, anglického poradce Karla Velikého, zastihne tato zpráva na dvoře franckého krále.*“

Poslední takový příklad je na str. 29/15, kde jsem nepřekládala *wieder* ve spojení *wieder andere*: „*Wieder andere rauben Ländereien in England und Frankreich.*“ (134/2/11) – „*Další se zmocňují pozemků v Anglii a Francii.*“ Využila jsem v tomto případě jazykových možností češtiny, která má více výrazů pro různé skupiny provádějící stejnou činnost a obměnila jsem v této a předchozích větách slova tohoto významu jako *jiní* a *další*.

2.4.2. Posuny na rovině syntaktické

V podkapitole 2.3.2. jsem už naznačila typologii syntaktických posunů. Asi nejvýraznějším posunem je v tomto smyslu záměna dvojteček za pomlčky. Vzhledem k množství takto upravených vět zde uvedu pouze několik míst, na kterých byla pomlčka už ve výchozím textu. Nacházejí se např. na str. 10/2 (24/1ú); 12/9 (27/1/49); 12/16 (27/2/13); 13/3 (27/3/8); 13/18 (27/3/44); 14/19 (28/1/47); 21/5 (32/3/54); 22/5 (35/2/12); 22/10 (35/2/26); 22/23 (35/3/15); 29/11 (134/2/2); 29/20 (134/2/25) nebo 30/2 (134/2/37).

Jak už jsem naznačila výše v podkapitole 2.3.2., zacházela jsem poměrně volně s interpunkčními znaménky. Snažila jsem se tak co nejvíce vyhovět obsahovým potřebám textu. Například v následujícím příkladě jsem zaměnila původní dvojtečku za tečku a rozdělila tak jednu větu na dvě: „*A zlato, které páni z Gudme hromadí, nemá jenom materiální povahu. Podstatnou část svých pokladů zahrabou do země – pravděpodobně jako dar bohům.*“ (13/21) – „*Und das Gold, das die Herren von Gudme horten, hat nicht nur materiellen Wert: Einen beträchtlichen Teil ihrer Schätze vergraben sie im Boden – wahrscheinlich als Geschenk an die Götter.*“ (27/3/51). Stejně tak na str. 16/3 (28/3/31).

Obdobně jsem zaměnila středník za tečku a rozdělila tak jednu větu na dvě: „*Přesto klášter Lindisfarne v křesťanském světě proslul. Od svého založení v roce 635 je duchovním centrem královské říše Northumbrie.*“ (10/6) – „*Doch das Kloster von Lindisfarne hat Berühmtheit erlangt in der christlichen Welt; seit seiner Gründung im Jahr 635 ist es das geistliche Zentrum des Königreiches Northumbria.*“ (24/1/6) Dále na str. 21/10 (35/1/13).

Pomlčku za čárku jsem zaměnila v následující větě: „*...mnozí králové, ačkoliv se jejich rodiny už před dlouhou dobou pokřesťanštily, vnímají sami sebe jako potomky severských bohů.*“ (14/9) – „*...Manche Könige sehen sich – obwohl ihre Familien schon or langer Zeit christlich geworden sind – als Nachfahren nordischer Götter.*“ (28/1/21) Dále pak na str. 17/2 (31/1/32) a 23/14 (35/3/48).

Jak už jsem zmínila výše v podkapitole 2.3.2., několikrát jsem změnila pasivum v aktivum a naopak. Z pasiva do aktiva jsem tak učinila např. ve větě „*Na počátku 8. století přinejmenším na jihu Jutského poloostrova vládne pravděpodobně jeden panovník...*“ (15/6) – „*Im frühen 8. Jahrhundert wird zumindest der Süden Jütlands vermutlich schon von einem König beherrscht...*“ (28/2/18). Podobně je to ve větě na str. 33/3 (135/3/14).

V několika případech jsem převáděla z aktiva do pasiva, např. ve větě: „*Od 8. století navíc putuje stále více západoevropského zboží do Skandinávie – dovází se např. cenné skleněné nádoby a jiné luxusní zboží.*“ (18/13) – „*Vom 8. Jahrhundert an gelangen zudem immer mehr westeuropäische Waren nach Skandinavien; zu den Importen zählen kostbare Glasgefäße und andere Luxusgüter.*“ (31/3/36). Taktéž např. na str. 22/7 (35/2/18).

U této problematiky bych zmínila ještě vazby se slovesem *lassen*, které jsou sémanticky na pomezí mezi aktivem a pasivem. Tyto neosobní vazby jsem opět v několika případech překládala aktivem: „*Hlavně v těžko přístupném Norsku se mohou do svých sídel totiž často dostat jen po moři.*“ (17/13) – „*Vor allem im unwegsamen Norwegen lassen sich ihre Siedlungen oft nur übers Meer erreichen.*“ (31/2/8). A dále ve větě na 17/20 (31/2/22).

V několika případech jsem zaměnila minulý čas za přítomný a naopak, vždy pouze v případě, že se mi to zdálo z hlediska logičnosti textu nutné. V ostatních případech jsem zachovala časy použité v originále, protože v textu mají důležitou stylistickou platnost. Učinila jsem tak např. hned na začátku – 10/4ú: „*Jedním z prvních cílů pirátů je klášter, jehož mniši se scestně cítí v bezpečí: Lindisfarne v severní Anglii.*“ – „*Zu den ersten Zielen der Piraten zählt ein Kloster, dessen Mönche sich sicher wähnten: Lindisfarne im Norden Englands.*“ (24/4ú). Dále např. 12/3 (27/1/33), 16/7 (31/1/42) nebo 29/1 (134/1/20).

Jak už jsem zmínila výše v podkapitole 2.3.2., v několika případech jsem také původní plurál zaměnila za singulár, nebo opačně, a to jak z důvodu větší přirozenosti textu. Např.

16/16: „*Tyto zvyklosti vedou často ke sporům...*“ – „*Diese Regelung führt häufig zu Zwist...*“ (31/1/11). Dále např. 23/14 (35/3/48), 29/16 (134/2/14) nebo 15/12 (28/2/31).

Kvůli lepší návaznosti a plynulosti jsem na některých místech přidávala výplňková slova či jiné výrazy odkazující na předchozí kontext. Učinila jsem tak např. ve větě: „*Informace v eposu, který pojednává o tom, jak vikingové Ameriku objevili, osídlili a pak opět opustili, jsou stále velmi nejisté.*“ (29/1) – „*Wenig genug ist sicher in jenem Epos, das davon handelt, wie die Wikinger Amerika entdecken, besiedeln und wieder verlieren.*“ (134/1/35). Dále např. 11/20 (27/1/19), 12/12 (27/3/29), 21/7 (35/1/8), 26/8 (131/1/9), 30/6 (134/2/45) nebo 33/6 (135/3/24).

Jak už jsem zmínila v podkapitole 2.3.2., v několika případech jsem vynechala slova z originálu, protože se mi v kontextu celé věty a celého článku zdála přebytečná. Příkladem tohoto postupu je např. následující věta: „*Dvorce jsou vždy velmi vzdálené od sousedních...*“ (31/20) – „*Die Höfe liegen jeweils weit entfernt vom nächsten Nachbarn...*“ (135/1/25).

Výrazným syntaktickým posunem jsou změny druhu vedlejších vět, popř. změna věty z vedlejší na hlavní. Učinila jsem tak například v následujícím příkladu: „*...tak říkají muži ze skandinávských fjordů tomu, když se vydávali plenit, zabíjet a pálit.*“ (10/2) – „*...so nennen es die Männer von den Fjorden Skandinaviens, wenn sie ausfahren, um zu plündern, zu töten und zu brandschatzen.*“ (24/1ú). Zjednodušila jsem souvětí s větou časovou a účelovou na souvětí jen s větou časovou.

Větu vedlejší na hlavní jsem změnila v následující větě: „*Někteří z nich se utopili v moři a ti, kteří se dostali na břeh živí, rychle přišli o život mečem tamějších obyvatel.*“ (20/10) – „*Einige von ihnen ertranken im Meer, während jene, die das Land lebend erreichten, schnell durch die Schwerter der Anwohner um Leben kamen.*“ (31/3/9). V opačném směru jsem změnila větu na str. 22/6 (35/2/14). Spojku *sowie* za *a* jsem změnila na str. 30/23 (134/3/29).

Postupem velmi typickým pro němčinu je kondenzace významu. Některé z těchto případů už jsem zmínila v podkapitole 2.3.2. Dále je to např.: „*Tak unesou roku 809 papežského vyslance a propustí ho na svobodu teprve tehdy, kdy jsou splněny jejich požadavky.*“ (21/20) – „*So entführen sie 809 einen päpstlichen Gesandten und lassen ihn erst frei, als ihre Forderungen erfüllt sind.*“ (35/1/37).

Nebo: „*Je prvním bělochem, který stanul na americké pevnině.*“ (26/4) – „*Er ist der erste Weiße, der Amerika erreicht.*“ (131/3ú). V tomto případě se jedná i o posun stylistický a lexikální, nicméně zdá se mi, že syntaktický posun v tomto případě převažuje, proto jsem se ho rozhodla zařadit na toto místo.

Jako poslední příklad tohoto typu bych uvedla sloveso *sich wöhnen*, o kterém jsem již hovořila v podkapitole 2.3.2. Pouze bych zde dodala, že sloveso *sich wöhnen* se vyskytuje kromě výše jmenovaného místa ještě taktéž na str. 10/17 (24/2/10), kde jsem si s ohledem na předchozí kontext a výskytu slovesa lehce oslabila jeho význam tím, že jsem ho přeložila pouze jako *cítí se v bezpečí*.

Dalším kondenzačním postupem byly, jak už jsem zmínila výše v podkapitole 2.3.2., zhuštěné přívlastky před jménem. Převáděla jsem je do vedlejší věty, protože jinak by utrpěla česká větná stavba: „*...biskup Cuthbert, který zemřel v roce 687...*“ (10/10) – „*...der 687 gestorbene Bischof Cuthbert...*“ (24/1/18). Dále na str. 24/1 (27/fot.) či na 30/12 (134/3/3).

V některých případech jsem změnila přívlastek neshodný za shodný, např. v následující větě: „*...muži ze skandinávských fjordů...*“ (10/2) – „*...die Männer von den Fjorden Skandinaviens...*“ (24/1ú). Dále pak na str. 10/4 (24/4ú).

Několikrát jsem kvůli aktuálnímu členění větnému²⁵ nebo kvůli syntaktickým potřebám češtiny přesunula v rámci souvětí část jedné věty do věty druhé. Např.: „*...mnozí králové, ačkoliv se jejich rodiny už před dlouhou dobou pokřesťanstily, vnímají sami sebe*

---

²⁵ Kolektiv autorů. Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7106-980-5. Str. 633.

jako potomky severských bohů.“ (14/8) – „...*Manche Könige sehen sich – obwohl ihre Familien schon vor langer Zeit christlich geworden sind – als Nachfahren nordischer Götter.*“ (28/1/20). Dále např. 17/18 (31/2/18), 17/20 (31/2/22), 23/4 (35/3/24) nebo 31/11 (134/3/56).

Dalším postupem, který jsem při překladu aplikovala, bylo rozdělení jedné věty do dvou, a to taktéž kvůli aktuálnímu členění větnému. Např.: „*Římané toho o zemi, která leží za hranicemi jejich světové říše, mnoho nevědí.*“ (12/1) – „*Viel wissen Römer nicht über das Land, das jenseits der Grenzen ihres Weltreiches liegt.*“ (27/1/27). Dále pak 14/17 (28/1/38).

2.4.3. Posuny na rovině stylistické

Jak už jsem zmínila výše v podkapitole 2.3.3, výrazným systematickým stylistickým postupem je použití 7. pádu na místech, kde by bylo možné použít i pád první. Chtěla jsem tím navázat na celkový „archaizující“ styl článků a použila jsem ho také jako prostředek kompenzační²⁶. Např. v následující větě: „*Ale dánský král je výjimkou,...*“ (16/8) – „*Doch der dänische König ist eine Ausnahme...*“ (28/3/44).

Nebo také v této větě: „*Sídlo jihovýchodně od dnešního Utrechtu, ve kterém se mimo jiné směňuje zboží z Porýní a Anglie, je toho času největším obchodním centrem severozápadní Evropy.*“ (18/17) – „*Die Siedlung südöstlich des heutigen Utrecht, in der unter anderem Waren aus dem Rheinland und England umgeschlagen werden, ist zu jener Zeit das größte Handelszentrum Nordwesteuropas.*“ (31/3/42). Dále např. 17/13 (31/2/7) nebo 26/4 (131/2ú).

Jednotlivé, nesystémové posuny jsem rozdělila do dvou skupin, a to výrazy nivelizované a intenzifikované²⁷. Obě skupiny jsou co do počtu posunů přibližně stejně velké,

---

²⁶ LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 66-7

²⁷ LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 130

protože jsem se snažila nivelizované výrazy těmi intenzifikovanými kompenzovat. Pro nivelizované výrazy jsem nenašla vhodný, stylisticky odpovídající ekvivalent, a proto jsem se soustředila na jeho sémantickou hodnotu a u výrazů, kde mi to čeština a celkový kontext dovolily, jsem zvolila variantu se silnější stylistickou hodnotou.

Nejvíce je stylistická nivelizace vidět u jazykových slovních hříček, které jsou do češtiny nepřevoditelné. Jedná se o slova *Danewerk* – *Danavirki*, které už jsem zmiňovala výše v podkapitole 2.3.3. Dále jsou to např. *Weideland* ve větě: „*Im Jahr 1001 schließlich entdeckt der Kapitän Leif Eriksson eine Küste, die er Vinland nennt, ‚Weideland‘.*“ (131/1ú) - „*Nakonec v roce 1001 objevuje kapitán Leif Eriksson pobřeží, kterému dá název Vínland, ‚země pastvin‘.*“ (26/2ú). Autoři si zde hrají s formální podobností – oba výrazy mají jako jádro slovo *Land*, tak i s podobnými konotacemi souvisejícími s přírodou, které evokují první části slov.

Dále je to např. věta „*‘Grönland‘ nennt er das Land: Grünland.*“ (134/3/39) – „*Zemi nazve Grónskem – ‚zelenou zemí‘.*“ (31/3). V tomto případě jde jak o jazykovou hříčku, tak i kontextovou, neboť v předcházející větě se popisuje, jak Erik Rudý popisuje lidem na Islandu „šřavnaté“ louky. Vzhledem k jazykové souvislosti se mi nepodařilo tuto hříčku zachovat.

Velmi výrazná je nivelizace u slangově zbarvených slov. Protože se jednalo o velmi specifickou slovní zásobu – námořnický a vojenský slang, nedokázala jsem nalézt stylisticky odpovídající ekvivalenty a snažila jsem se tedy zohlednit hlavně sémantickou stránku těchto slov. Jednalo se o výrazy *marodierend*: „*So gewährt Offa, der König des englischen Reiches Mercia, im Jahr 792 jenen Kirchen und Klöstern in Kent Privilegien, die Unterstützung im Kampf gegen ‚marodierende Heiden auf Schiffen leisten‘...*“ (32/1/32) – „*Tak udělí Offa, král anglické říše Mercie, v roce 792 privilegia těm kostelům a klášterům v Kentu, které poskytly podporu v boji proti ‚drancujícím pohanům na lodích‘...*“ (19/9). Tento výraz se nachází ještě na 24/10 (30). Druhým takovým výrazem bylo slovo *leckgeschlagen* (135/1/1), které jsem přeložila jako *proděravělé* (31/12).

Dále jsem nivelizovala např. na str. 10/2ú (24/3ú), 23/8 (35/3/36), 23/17 (25) nebo 32/20 (135/2/27).

Naopak intenzifikovat jsem se snažila například u částic - kupříkladu ve větě: „*Tam povětšinou dál vládnou místní náčelníci nebo oblastní vládci...*“ (14/19) – „*Dort herrschen weiterhin meist lokale Häuptlinge oder regionale Fürsten...*“ (28/1/45). Dále např. 11/14 (27/1/6) nebo 26/20 (131/2/10).

Velmi snadno to šlo u výrazů, které jsou expresivní samy o sobě, jak o tom píše i Levý²⁸. Např.: „*Byly to d'ábelské blesky, a ve vzduchu člověk viděl létat strašné draky.*“ (19/18) – „*Es waren außerordentliche Blitze, und schreckliche Drachen sah man in der Luft fliegen.*“ (32/2/5). Dále např. 13/2 (27/3/6) nebo 30/1 (134/2/36).

Snažila jsem se kompenzovat nivelizované výrazy také využitím synonym u slov, která se v originále často opakovala, ale v češtině bylo možné do kontextů konkrétních vět zapojit často archaizující výrazy, které pomohly vyvážit i občasnou nivelizaci u slov, u kterých Duden uvádí, že jsou *gehoben*, tedy stylově vysoká.

Velice dobře je to vidět na překladech slov *Bericht* a *berichten*: „*Aber aus all den uralten Berichten und modernen wissenschaftlichen Funden können Historiker doch ein recht genaues Bild gewinnen.*“ (134/1/41) – „*Ale ze všech těch prastarých zkazek a moderních vědeckých nálezů mohou historikové přece jen získat docela přesný obrázek.*“ (29/4).

Nebo v následující větě: „*Zwei Berichte haben sich so erhalten, die ‚Grönländersaga‘ und die ‚Saga von Erik dem Roten‘*“ (132/47) – „*Dochovaly se dvě památky - Sága o lidech z Grónska a Sága o Eriku Rudém.*“ (28/7).

Co se týče slovesa *berichten*, vyskytuje se např. ve větě: „*O ztroskotaných ságy neříkají nic...*“ (31/11) – „*Über die Gescheiterten berichten die Sagas nichts...*“ (134/3/55).

---

²⁸ LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. Str. 130

Kompensace byl účelem také u věty „*Takže dál, jen dál!*“ (32/23) – „*Also weiter, weiter!*“ (135/3/8), kde jsem přidala částici *jen*. Chtěla jsem zvýraznit dynamiku celé věty.

Dále jsem intenzifikovala např. 17/8 (31/1/46), 20/16 (32/3/23) nebo 31/4 (134/3/41). U posledně jmenovaného se dá hovořit i o pragmatickém či lexikálním posunu, protože originálnímu výrazu *Verheißung* dodávám překladem pomocí slova *proroctví* lehce biblický podtext, nicméně významově podle mého názoru do kontextu sedí nejlépe ze všech možností překladu.

Ostatní stylisticky výrazná slova jsem se snažila přeložit pomocí odpovídajících ekvivalentů. To se týká i dvou FVG²⁹: *Berühmtheit erlangen* (24/1/7), které jsem přeložila jako *proslout* (10/7), a *in Brand stecken* (26), které jsem přeložila jako *zapalovat* (23/21).

2.4.4. Posuny na rovině pragmatické

Na rovině pragmatické jsem učinila hlavně posuny již zmíněné v podkapitole 2.3.4. Velmi obšírně jsem se tam věnovala problematice staroseverských výrazů, proto zde jenom zmíním, že tyto posuny – snadno rozpoznatelné díky odlišným znakům nebo díky kurzívě – jsou jedním z nejdůležitějších posunů na pragmatické rovině.

Stejně tak jsem se už výše zabývala problematikou výrazů *Hauptling*, *Fürst*, *Ort* či *Siedlung*. Na této úrovni nedochází k tak častým posunům, pouze, jak jsem již zmínila, jsem se u některých slov uchýlila k historicky správné variantě, např. u spojení *Ort Kaupang* (31/3/52, překlad 18/19) nebo *Ort Dorestad* (31/3/42, překlad 18/15), která jsem přeložila jako *města*.

Podobně jsem tak učinila u výrazu *örtliche Vogt* (32/1/43), čímž je v prostředí Anglie míněn *královský správce* (19/12), jak také zní moje řešení v překladu.

---

²⁹ HELBIG G.; BUSCHA J. *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2. Str. 68-70.

Důležitým posunem na pragmatické rovině je překlad názvu *Konstantinopel* (35/3/8) názvem *Byzanc* (22/20). Tento název byl pro toto místo v té době používán.

Posunem, který bych zmínila na tomto místě, přestože velmi úzce souvisí s lexikální rovinou je překlad slova *hier* ve větě „*Erik gründet in Südgrönland den Hof Brattahlid* (‘*Steiler Abhang*‘), *alljährlich treffen sich die Freien Grönlands hier zum Thing.*“ (135/1/48) – „*Erik v jižním Grónsku zakládá dvorec Brattahlíð* („*příkrý sráz*“), *v těchto místech se každoročně scházejí svobodní muži Grónska na sněmu.*“ (32/6). Snažila jsem se v tomto případě co nejvíce zachovat místní konkrétnost obsaženou ve slově *hier*, nicméně přihlédla jsem i ke skutečnosti, že se všichni svobodní muži nemohli scházet v jednom dvorci³⁰.

---

³⁰ Na základě ústní konzultace s PhDr. Jiřím Starým, Ph.D. z ÚGS FF UK.

Závěr

K překladu jsem si vybrala dva články z historického magazínu *GEOEPOCHE*, z čísla zaměřeného na dobu vikingů. Překlad jsem opatřila komentářem a snažila jsem se v něm zachytit všechny typy posunů, ke kterým během překladu došlo, a vytvořit typologii jak posunů, tak překladatelských problémů. Jak už jsem zmiňovala během tvorby jednotlivých oddílů, někdy bylo velice obtížné rozhodnout, do které kategorie výrazy zařadit, protože jednotlivé roviny jsou spolu velice úzce provázané.

To, že jsem se pokusila rozřadit jednotlivé posuny do kategorií a podkategorií, mi umožnilo hlouběji proniknout do textu a procesu jeho tvorby a naučilo rozlišovat mezi druhy posunů a pomohlo tak lépe systematizovat teoretické znalosti, které jsem získala během bakalářského studia na Ústavu translatologie FF UK.

Co se týče tématu, otevřely mi překládané články nové obzory v oblasti historie a daly mnoho nových podnětů k případnému rozšíření informací v nich obsažených a doufám, že při čtení mého překladu tomu tak bude i u čtenářů.

Téma vikingů se v současné době dostává do širšího povědomí i díky filmovému zpracování v podobě seriálu *Vikings*, a doufám, že všeobecná vzrůstající obliba děl filmového průmyslu s historickou tematikou bude mít i nadále vzestupnou tendenci, protože to přesně koresponduje i s cíly právě populárně-naučného magazínu *GEOEPOCHE*.

Resumé

Obsahem bakalářské práce jsou dvě hlavní části – překlad a komentář překladu – a také samotný text originálu. V rámci komentáře jsou posuny a překladatelské problémy rozdělené do čtyř rovin a v rámci rovin pak dále do skupin, zčásti podle typologie posunů a překladatelských tendencí, které uvádí ve své knize *Umění překladu* Jiří Levý, zčásti podle autorčiny vlastní typologie. Cílem práce je tedy snaha aplikovat teoretické poznatky obsažené v knize *Umění překladu* v praxi na reálný překlad.

Překlad je historicky zaměřený, konkrétně na období vikingů. Obsahem překladu jsou jeden kompletní článek a část jiného článku z časopisu *GEOEPOCHE*, který se zabývá tematikou z různých období dějin lidstva. Cílem práce je kromě výše uvedeného také snaha uvést čtenáře do problematiky daného období a funkčně zachovat veškeré záměry autorů článků a periodika.

Summary

The bachelor thesis consists of two main parts – the translation and the translation commentary – and also of the original text. In the commentary shifts and translation problems are divided into four levels and then further into subcategories, partly according to the typology of translation shifts and tendencies described in Jiří Levý's book *The art of translation* and partly according to the author's own typology. The aim of this thesis is try to apply theoretical knowledge contained in the book *The art of translation* in practise for the real translation.

The translation is historically oriented, specifically to Viking era. The work contains a complete translation of one and a part of another article from the magazine *GEOEPOCHE*, which deals with themes from different periods of human history. The aim of this thesis in addition to the above, is the attempt to introduce the reader to the problematic of this period and to keep functionally all the intentions of the authors of these articles and the periodical.

Bibliografie

Primární literatura

PAETSCH, Martin. Der Tod aus Norden. GEOEPOCHE. Die Wikinger. Nr. 53/2012. Hamburg: Verlag Gruner + Jahr AG & Co, S. 24 – 35. ISBN 978-3-652-00072-7.

RADEMACHER, Cay. Kurs auf Vinland. GEOEPOCHE. Die Wikinger. Nr. 53/2012. Hamburg: Verlag Gruner + Jahr AG & Co, S. 131 - 136. ISBN 978-3-652-00072-7.

Sekundární literatura

Béowulf. První vydání. Praha: Torst, 2003. ISBN 80-7215-199-1.

CLUTTON-BROCKOVÁ, Juliet. Savci. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1547-0.

Staroislandské ságy. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965.

Internetové sekundární zdroje

ČINY BISKUPŮ HAMBURSKÉHO KOSTELA [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. URL: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sTitul&key=2830196>>

EDMUND VON OSTANGLIEN [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://de.wikipedia.org/wiki/Edmund_von_Ostanglien>

EDMUND THE MARTYR [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Edmund_the_Martyr>

NÁPOVĚDA A VYSVĚTLIVKY ANEB SLOVNÍČEK JOSEFA ŠVEJKA [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. URL: <http://www.svejkmuseum.cz/nap_ce.htm#G>

KATALOGY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2013. URL: <
<http://www.nkp.cz/katalogy-a-db/katalogy-nk-cr>>

Translatologická literatura

LEVÝ, Jiří. Umění překladu. Vydání čtvrté. Miroslav Pošta – Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

NORD, Christiane. Textanalyse und Übersetzen. 4., überarbeitete Auflage. Tübingen: Julius Groos Verlag, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1.

Slovníky, gramatiky, příručky

ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. Současná stylistika. Praha: NLN, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DUDEN [online]. URL: < <http://www.duden.de/>>

HELBIG G.; BUSCHA J. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. ISBN 978-3-468-49493-2.

INTERNETOVÁ JAZYKOVÁ PŘÍRUČKA [online]. 2013 URL: <
<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>

Kolektiv autorů. Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

LINGEA ČESKO-NĚMECKÝ SLOVNÍK [online]. URL: < <http://slovniky.lingea.cz/>>

LINGEA SLOVNÍK SYNONYM [online]. URL: <
<http://slovniky.lingea.cz/Home.aspx?set=czcz&n=7ffff>>

3. Příloha: text originálu